

“Vi ser och hör mycket”

Erfarenheter och utveckling av pedagogisk dokumentation där barnet kan vara delaktigt

Emma Sandberg

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	11795
Författare:	Emma Sandberg
Arbetets namn:	”Vi ser och hör mycket” Erfarenheter och utveckling av pedagogisk dokumentation där barnet kan vara delaktigt
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl
<p>Sammandrag:</p> <p>Pedagogisk dokumentation är ett verktyg som skall stöda pedagoger i planering, genomförande och utvärdering som sker på daghemmet. Med hjälp av dokumentation kan pedagogerna följa barnets utveckling, läroprocesser och ha stöd av vid föräldrasamtal. Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky känner att de ser och hör mycket vad barn gör och säger, men pedagogerna har inte alltid tid, tillfälle eller verktyg för att dela med sig all information pedagoger emellan. Syftet med detta examensarbete är att utveckla en handbok för pedagogisk dokumentation specifikt för pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky. Handboken ska inspirera och ge information om pedagogisk dokumentation till pedagogerna. Ett mål med handboken är också att öka barnets delaktighet i den pedagogiska dokumentationen. Forskningsfrågorna är formulerade så att Stiftelsen Sedmigradskys pedagogers erfarenheter och tankar kring pedagogisk dokumentation och barnets delaktighet i dokumentationen kommer fram och kan tillämpas i handboken. Den teoretiska referensramen innehåller teori om pedagogisk dokumentation och barns delaktighet. Lagstiftning och grunderna för planen för småbarnsfostran kopplas även ihop med teori. Metoden som examensarbetet har uppstått med en form av produktutveckling. Fokusgruppintervjuer med pedagoger vid Stiftelsen Sedmigradsky gav en insikt på hur pedagogerna tänker och deras önskemål beaktas även i handbokens innehåll. Slutprodukten är handboken med temat pedagogisk dokumentation och barns delaktighet i dokumentation och innehåller information om olika sätt att dokumentera, ett diskussionsunderlag för pedagogerna och en blankett för föräldrarna. Produkten förväntas väcka tankar och inspirera pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky att använda mera pedagogisk dokumentation i verksamheten och samtidigt involvera barnen i dokumentationen.</p>	
Nyckelord:	Pedagogisk dokumentation, barns delaktighet, handbok, Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl
Sidantal:	76
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	17.6.2013

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	11795
Author:	Emma Sandberg
Title:	"We see and hear a lot" Experiences and development of pedagogical documentation in which the child can participate
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl
<p>Abstract:</p> <p>Pedagogical documentation is a tool for preschool teachers to use in all the activities in a preschool, while planning, implementing and evaluation of the activities. The preschool teachers can follow the child's growth, progress of learning with the pedagogical documentation. Documentation can also support and help the communication between family and the preschool. The teachers of Stiftelsen Sedmigradsky preschools feel that they see and hear a lot of what children say and do, but do not always have time, opportunity or the tools to share all the information between other teachers. The purpose of this study is to develop a handbook for pedagogical documentation for the teachers of Stiftelsen Sedmigradsky preschools. The purpose of the handbook is to inspire and give information about pedagogical documentation to the teachers. Another purpose of this study is to increase children's participation in the pedagogical documentation. The research questions are formulated so that the teachers of Stiftelsen Sedmigradskys experiences and thoughts about pedagogical documentation can be used and applied in the plan of action. The theoretical frame consists of pedagogical documentation and children's participation. Laws and "grounds for the plan for early childhood education" are also included and applied to the theoretical frame. The method of this study is a sort of product development. Focus group interviews gave an insight on the teacher's thoughts and wishes for the content of the handbook on pedagogical documentation. Results from the group interviews showed that the teachers are interested about this theme, but the lack of time and tools is what makes documentation a challenge. The final product, the handbook on pedagogical documentation and children's participation to the documentation consists of information about pedagogical documentation and different ways to document, a base for discussion for the teachers and a form of permission for the parents. The product is expected to wake thoughts and inspire the teachers of Stiftelsen Sedmigradsky. The teachers would also use more pedagogical documentation in all activities and involve children in the documentation.</p>	
Keywords:	Pedagogical documentation, children's participation, handbook, Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl.
Number of pages:	76
Language:	Swedish
Date of acceptance:	17.6.2013

INNEHÅLL

1 Inledning	8
1.1 Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl	10
1.2 Syfte och frågeställningar	11
2 Pedagogisk dokumentation	12
2.1 Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg	12
2.2 Bedömning och utvärdering med hjälp av dokumentering	13
2.3 Verktyg för utvärdering och förändringsarbete	14
2.4 Pedagogens roll	15
2.4.1 Barns delaktighet – pedagogens ansvar	18
2.5 Olika sätt att dokumentera	19
2.5.1 Observationer och observationsmodeller	19
2.5.2 Kamera och videokamera	20
2.5.3 Barns alster och portfolio	23
2.5.4 Intervjua barn	24
2.6 Barns delaktighet i pedagogisk dokumentation	27
3 Utvecklande av handboken	29
3.1 Handboken	30
3.2 Fokusgruppsamtal	32
3.2.1 Val av respondenter	34
3.2.2 Planering och genomförande av fokusgruppsamtal	35
3.3 Innehållsanalys	38
4 Resultat	40
4.1 Mål för pedagogisk dokumentation	40
4.2 Pedagogernas uppfattningar om pedagogisk dokumentation	42
4.3 Pedagogisk dokumentation i utvärderingen	45
4.4 Konkulsioner och önskemål	46
5 ANALYS AV RESULTATEN	48
5.1 Pedagogernas resonemang kring pedagogisk dokumentation på daghem	49
5.2 Barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation	51
5.3 Respondenternas allmänna åsikt om handlingsplanen	52
6 Presentation av handboken	53
7 Avslutande diskussion	54
7.1 Resultatdiskussion	54
7.2 Reliabilitet, validitet och metod	55
7.3 Arbetslivsrelevans	56

Källor

Bilagor

Figurer

Figur 1. Olika arbetsmomenten för handbokens utvecklande	29
Figur 2. En överblick av pedagogisk dokumentation som stöd till ett diskussionsunderlag för pedagogerna.....	56
Figur 3. En sammanfattning och överblick av barns delaktighet i pedagogisk dokumentation.....	57

Tabell

Tabell 1 kategorisering enligt tema och rubrik.....	46
---	----

1 INLEDNING

Jag har fått chansen att skriva mitt examensarbete som ett beställningsarbete för Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl. I mitt arbete kommer jag att skriva hädanefter endast Stiftelsen Sedmigradsky, då menar jag alla daghem inom Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl, utom om jag vill lyfta fram något specifikt daghem, då nämner jag detta skilt. Beställningsarbetet skall bli en produkt; ett underlag för en handbok för pedagogisk dokumentation för daghem. Handboken är till för att personalen på Stiftelsen Sedmigradsky skall ha tillgång till ett verktyg för pedagogisk dokumentation. Handboken ger personalen en gemensam linje angående dokumentationen. Att öka barnets delaktighet inom dokumentationen och få det mer synligt i vardagliga verksamheten är också ett mål med mitt arbete.

I Sverige har man inom förskolan och skolan ett stort intresse för pedagogisk dokumentation och därför har det utvecklats mycket och även gett inspiration till den finska dagvården, men detta tema är något som Finland hänger efter i. I Sverige kallas alla daghem för förskolor och det som motsvarar förskola, eller sexårsverksamhet i Finland, kallas för förskoleklass i Sverige. En orsak till varför jag har valt pedagogisk dokumentation som ämne kommer från min fördjupade praktik som jag gjorde på två olika förskolor i Göteborg under våren 2012. Förskolorna i Sverige är väldigt insatta i pedagogisk dokumentation och enligt de erfarenheter som jag har från finlandssvenska daghem, kunde man göra mera pedagogisk dokumentering och dessutom involvera barnen i dokumenteringen i de finlandssvenska daghemmen. Att barn är delaktiga i dokumenteringen skulle vara det nästa steget för lyckad pedagogisk dokumentation. Pedagoger ser och hör mycket vad barn gör, visar eller berättar. Men ofta hinner eller glömmar man som pedagog att reflektera och dela med sig de barns tankar eller handlingar som kunde vara värdefulla. Med pedagogisk dokumentation kunde man oftare fånga dessa värdefulla tankar och handlingar som barnet skapar i sin värld.

Enligt lagen om barndagvård har varje barn som är under läropliktsåldern och som behöver dagvård rätt att få en plats på ett sådant ställe som möter enskilda barnets behov (Finlex 18.5.1990/451). Det betyder att alla barn i Finland har möjligheten få någon sorts dagvård och därmed ska det finnas en hög kvalitet på vård och fostran på de ställen

som dagvård erbjuds. Barnets behov ska mötas och det är viktigt att barnet känner sig tryggt.

Det krävs nära samarbete mellan föräldrar och pedagoger, vilket är kärnan i fostringsgemenskap, för att skapa en helhet som är meningsfull för barnet. Tillsammans med föräldrarna görs en individuell plan för småbarnsfostran upp för varje barn som erbjuds dagvård. Hur planen genomförs ska utvärderas och följas upp med jämna mellanrum (Stakes 2005 s.22).

Enligt grunderna för planen för småbarnsfostran ska man utgå från en helhet som tar i hänsyn barnets tillväxt, utveckling och inläring, vilka kan förknippas med tvärvetenskaplighet och forskning på pedagogiska metoder, speciellt forskning inom småbarnsfostran (Stakes 2005 s.16). Eftersom det krävs att skapa en helhet över barnets utvecklings och lärande processer på ett vetenskapligt sätt med pedagogiska metoder, är pedagogisk dokumentation ett sätt att få en helhetsbild över barnet, men även verksamheten. Det krävs ett nära samarbete mellan föräldrar och pedagoger, vilket är kärnan i fostringsgemenskap, för att skapa en helhet som är meningsfull för barnet. Tillsammans med föräldrarna görs en individuell plan för småbarnsfostran upp för varje barn som erbjuds dagvård. Hur planen genomförs ska utvärderas och följas upp med jämna mellanrum (Stakes 2005 s.22).

Eftersom pedagogisk dokumentation är ett väldigt brett område, har jag avgränsat mitt arbete till pedagogisk dokumentation som pågår på daghem. Jag vill vinkla mitt examensarbete ur ett delaktighetsperspektiv där barnets åsikter, intressen och utveckling kommer fram, men främst barnets delaktighet. Därför spelar värdegrund och barnsyn en viktig roll. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003 s.1) skriver om hur vuxna kan ta fasta på barns perspektiv med hjälp av intervjuer, videoinspelningar och dokumentation av barns produkter av allt det skapade. Problemet med barns delaktighet är att verktyg och tillräckligt med kunskap ofta saknas för att kunna analysera det material som samlas eller dokumenteras. Om man hade mera och bredare kunskap och verktyg för att barnens åsikter blir hörda och förstådda, då kunde barns delaktighet till exempel på daghem lyckas oftare.

Handboken för pedagogisk dokumentation blir en produkt som baserar sig på tre grundstenar: personalens erfarenheter, pedagogisk dokumentation och barns delaktighet i pedagogisk dokumentation. Pedagogisk dokumentation och barns delaktighet är de teoretiska utgångspunkterna och empiriska delen är Stiftelsen Sedmigradskys pedagogernas erfarenheter. Som pedagog kan man jobba mycket med pedagogisk dokumentation, ha massor av dokumenterat material, men ifall man inte har någon fokus i vad man vill få ut av materialet, har dokumentationen ingen mening.

För att öka kunskap om pedagogisk dokumentation och för att få en inblick i hur barn kan vara delaktiga i dokumentationen valde jag saklig litteratur på basis av titlar och abstrakt. En del av artiklarna och böckerna handlade om skolbarn, vilka jag inte anser vara relevanta för mitt examensarbete, därför har jag lämnat bort dem. Min manuella sökning utförde jag via olika bibliotekskataloger i huvudstadsregionen med sökorden ”pedagogisk dokumentation”. Jag har även fått litteraturtips från kurserna som jag läste i Göteborg och använt sökmotorn Google, med sökorden ”pedagogisk dokumentation” för att hitta inspirationskällor för handboken.

1.1 Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl

Stiftelsen Sedmigradskys daghem är placerade på olika områden i Helsingfors och lokalerna är väldigt olika. Gruppstorlekarna i barngrupperna varierar också. De yngsta barnen är ett år och det finns även en barngrupp som motsvarar en förskolegrupp med så kallad sexårsverksamhet. Möjligheterna för pedagogisk dokumentation är därför breda, eftersom man kan använda olika material, observera och intervjua barnen på många olika sätt. Stiftelsen Sedmigradsky strävar efter att barnen känner sig trygga, får god dagvård i positiv anda, bra kommunikation och samarbete med föräldrarna (Stiftelsen Sedmigradsky).

Åldern i barngrupperna på Stiftelsen Sedmigradskys daghem varierar och för att alla pedagogerna på de olika avdelningarna kan få något ut av en handbok för pedagogisk dokumentation, ska kunskap om pedagogisk dokumentation finnas för barn mellan åldern ett till sex, en del kunskap passar bättre för äldre, men en del ska även kunna användas för yngre barn. Verksamheten på daghem utgår från att det finns ett syfte eller

mål och att verksamheten genomförs enligt en plan som har gjorts för att kunna nå målet och efter verksamheten utvärderas det för att kunna redogöra om målet är nått, eller för att reflektera hur man kunde ha gjort något annorlunda.

Som centrala begrepp har jag valt att lyfta fram: *Pedagogisk dokumentation, barns delaktighet och handbok*

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt arbete är att utveckla ett underlag för en praktisk handbok för pedagogisk dokumentation för Stiftelsen Sedmigradsky. I handboken är barnen delaktiga i den pedagogiska dokumentationen. Mitt arbete utgår från ett personalperspektiv, men syftet med handboken är att få barnen delta i pedagogiska dokumentationen i en aktivare och synligare roll. Det finns en skillnad mellan att se barns delaktighet på daghemmet med hjälp av pedagogisk dokumentation och att få barn delaktiga i den pedagogiska dokumentationen som sker på daghemmet.

Mina frågeställningar är:

Vad betyder pedagogisk dokumentation och hur kan det tillämpas på Stiftelsen Sedmigradskys daghem och hur kan barn vara delaktiga i den pedagogiska dokumentationen?

Hur kan erfarenheterna hos pedagogerna vid Stiftelsen Sedmigradsky bidra i handboken, både då det gäller pedagogisk dokumentation och barns delaktighet i den pedagogiska dokumentationen?

För att få svar på den första frågan av mina frågeställningar tar jag stöd av litteratur om pedagogisk dokumentation och barns delaktighet som kan förknippas tillsammans som en helhet. Med hjälp av litteraturen och den empiriska delen i mitt arbete, fokusgruppsamtalen med pedagogerna vid Stiftelsen Sedmigradsky, får jag svar på vad pedagogisk dokumentation betyder specifikt på Stiftelsen Sedmigradskys daghem. Den andra frågan får jag svar på direkt genom att aktivt lyssna och ta tillvara de erfarenheter

som pedagogerna delar med sig, för att jag sedan kan tillämpa detta i handboken och få handboken att svara på pedagogernas behov.

2 PEDAGOGISK DOKUMENTATION

I detta kapitel kommer jag att presentera vad pedagogisk dokumentation på daghem innebär och kort presentera de olika sätten som kan tänkas ingå i pedagogisk dokumentation på daghem, sedan grundligare presentera tre olika sätt att dokumentera; det traditionella sättet att observera genom att anteckna eller fylla i en observationsblankett, videoobservationer, intervjuer med barnet och till sist barns alster som ett sätt att dokumentera. Orsaken till varför jag inte redogör för alla olika sätten lika djupt, beror på att det finns lika många olika sätt att dokumentera som det finns pedagoger och barn, det gäller att hitta sitt eget sätt att arbeta med pedagogisk dokumentation.

Resultaten i Bjervås avhandling (2011 s. 201-202) visar att barnet är en subjektiv och kompetent individ i lärarens ögon. Arbetsverktyget pedagogisk dokumentation anser lärarna hjälper dem att hjälpa barnen använda de kompetenser de redan har och att barnen kan kämpa mot sina begränsningar och att de svaga kompetenserna blir starkare. Men lärarna kan känna att själva dokumenteringen kan störa barnen i deras pågående process eller att barnen blir påverkade av dokumenteringen och det blir inte äkta situationer. Pedagogisk dokumentation kräver kritiskt tänkande och reflektion. Enligt lärarna har pedagogisk dokumentation mera positiva delar än negativa.

2.1 Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg

Det är inget konkret verktyg, som man kan gripa tag i, men som pedagog kan man ha nytta av pedagogisk dokumentation i flera olika sammanhang. Pedagogisk dokumentation kan användas då något i verksamheten på daghemmet ska förändras, eller då pedagogen utvecklar sitt arbetssätt, eller när man vill se barnet med färska ögon. Hitta barnets starka sidor, vad barn kan, tänker, hur barn lär sig och vad det enskilda barnet ännu behöver öva sig på. Pedagogisk dokumentation är en utgångspunkt för reflektion. Enligt Lenz Taguchi (1997 s.12) är all dokumentation ett sätt att kolla upp

”var står jag/vi just nu?”. Lenz Taguchi skriver också om hur pedagogisk dokumentation används som ett verktyg för att förändra verksamheten inom barnomsorgen och förskolan i Sverige. Lenz Taguchi försöker svara frågan *varför man ska dokumentera?* Svaret på hennes fråga är ”*Vi dokumenterar för att göra det osynliga synligt [...] Vi måste få syn på vad som händer, men inte för att återberätta det, utan för att lära oss något och för att göra oss nyfikna på något nytt*” (1998, s. 70).

Pedagogisk dokumentation är lyssnandets värdefullaste instrument, men också de andra sinnena ska användas för att skapa en ännu betydelsefullare dokumentation. Med pedagogisk dokumentation vill man fånga lärprocessen eller lära sig något av det som dokumenteras. När man dokumenterar gör man den pedagogiska praktiken synlig för alla som ska tänkas se den: barn, föräldrar, politiker och de som fattar besluten och har ansvaret inom daghemmet (föreståndare, chefer) (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.126). Dokumentationen blir pedagogisk när den bygger på reflektion.

2.2 Bedömning och utvärdering med hjälp av dokumentering

Det finns styrdokument som är till för att försäkra att vården och barnets lärande stöder barnets uppväxt. I *grunderna för planen för småbarnsfostran* nämns det om dokumentering. Varje daghem ska ha en plan för småbarnsfostran och varje barn ska ha en egen plan som har gjorts upp tillsammans med föräldrarna och pedagogen eller fostrarna på daghemmet (Stakes 2005).

Enligt *grunderna för planen för småbarnsfostran* ska man utgå från en helhet som tar hänsyn till barnets tillväxt, utveckling och inläring, vilka kan förknippas med tvärvetenskaplighet och forskning på pedagogiska metoder, speciellt forskning inom småbarnsfostran (Stakes 2005 s.16). Eftersom det krävs att skapa en helhet över barnets utvecklings- och lärandeprocesser på ett vetenskapligt sätt med pedagogiska metoder, är pedagogisk dokumentation ett sätt att få en helhetsbild över barnet, men även verksamheten.

Wehner Godée (2000) och Pramling Samuelsson (2006) poängterar båda hur viktigt det är att ta fasta på barns processer; hur barn tänker och skapar och agerar i den verksamhet som finns på daghemmet. Istället för att värdera ett mål som ska uppnås,

kan man få mera ut av att värdera processen (Pramling Samuelsson 2006 s. 124).

Pedagogisk dokumentation är ett annorlunda sätt att berätta om barnen och de olika sätten på vilka barnen kan lära sig, barns handlingar och hur barn får intryck av andra människor och sin miljö (Wehner-Godée 2000 s.8). Det är också ett hjälpmedel eller verktyg med vilket den pedagogiska verksamheten i daghemmet kan utvärderas och förändras genom observation och dokumentation.

Bedömning sker hela tiden i alla olika instanser, även på daghem om olika verksamheter, arbetsätt osv. Det som dokumenteras är ett hjälpmedel för bedömning. Därför ska personalen veta vad som ska bedömas, varför det ska bedömas, och hur ska bedömningen ska genomföras. Bjervås presenterar två sätt att utföra bedömning. Det första sättet, formativa bedömning, är framåtsyftande och med hjälp av den formativa bedömningen kan man skapa förutsättningar och stöda ett kontinuerligt lärande. På det andra sättet, summativ bedömning, bedömer man hur något har varit och sammanfattar det. (Bjervås 2011 s. 49-51). När barnet börjar förskolan i Finland eller då barnet ska börja skolan, har daghemmet och förskolan/skolan ett överföringsmöte då daghemmet har gjort en bedömning av hur daghemmets pedagoger upplever barnet och ifall det upplevs att barnet har behov av stöd i sin utveckling eller lärandet. Personalen och föräldrarna har tillsammans kommit överens om bedömningen av barnet. Att ha dokumentation som stöd kan göra dessa möten lättare för att öka förståelsen hos alla som tar del av mötet.

2.3 Verktyg för utvärdering och förändringsarbete

Förändringsarbete kan ske med hjälp av pedagogisk dokumentation som verktyg, men pedagogisk dokumentation riskera att bli ett hjälpmedel för att utöva makt. När man dokumenterar har man alltid makten att välja vad man ser och observerar och makten att tolka det material man samlat in. Förändringsarbete är en långsam process och när man har fastnat i rutiner och normer utan att ifrågasätta det man gör, blir det svårt att förändra miljön, ens eget agerande som pedagog eller verksamheten som skulle vara till nytta för barnen (Lenz Taguchi 1997 s. 12-15). Pedagogernas eller personalens

erfarenheter och attityder har alltså en betydlig roll i vad som vill dokumenteras, förändras eller hållas kvar på daghemmet.

Pedagogisk dokumentation kan också vara ett hjälpmedel då daghemsverksamheten ska utvärderas. Då reflektion och utvärdering har utförts kan man ta fasta på verksamhetens pedagogiska kvalitet och antingen utveckla den, eller kontrollera att kvaliteten fortsätter vara bra (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.124-128). Dokumentationen kan vara ett kommunikationsstöd både för barnen och mellan personal och familj. Att ha konkreta exempel och dokumentation som stöd är en fördel med pedagogisk dokumentation.

2.4 Pedagogens roll

Pedagogisk dokumentation är ett arbetsverktyg för pedagogen. De två viktigaste tankarna pedagogen ska ha fokus på är innehållet och processen (Bjervås 2011 s.56). Med innehållet avses det material som visar vad barnen gör, säger och hur barnen arbetar, hur pedagogerna tänker och förhåller sig till barnen och barns arbete, medan processen är det som händer allt mellan början och slutet. Piagets grundtanke om aktivitetspedagogiken är att lärandet är en aktiv process, då man lär genom att själv ta del av handlingar och erfarenheter. Som pedagog gäller det därför att kunna fånga processen och se vilken nytta barnet och verksamheten drar av det goda som händer i processen eller hur man kunde göra istället. Barnets processer är annorlunda än den vuxnas, barnets logik och handlingar kan vara väldigt olika från den vuxnas (Piaget 2008, s.94). Eftersom vi tänker på olika sätt gäller det för pedagogen att vara lyhörd och fånga barnets handlingar.

Att ha en struktur med planering, genomförande och utvärdering är nyckeln till en lyckad verksamhet. Även om verksamheten inte alltid är lyckad, kan pedagogen utveckla verksamheten vidare då man tar itu med vad som har misslyckats och vad som har lyckats. Det är här den pedagogiska dokumentationen är till hjälp. Doverberg och Pramling Samuelsson skriver att ”planering och utvärdering är varandras förutsättningar och konsekvenser”. Det kan tolkas att utvärdering av barns sätt att tänka om något är

grunden för planering av verksamheten. När verksamheten ska utvärderas kan man gå tillbaka till planeringen och få bekräftelse på hur genomförandet har lyckats (2000 s.57).

Pedagogisk dokumentation är en resurs men det kräver också tid och kunskap från personalen. Därför är det viktigt att ta reda på om personalen har tillräckligt med kunskap och idéer för att känna att man som pedagog lyckas med dokumenteringen. Wehner-Godée (2000 s.58) uppmuntrar att pröva sig fram; man kan inte veta innan man har prövat och ofta är det så att de ambitioner och förväntningar vi själva har lagt upp för oss överträffar vårt förstånd. Pedagogen ska förstå att det tar tid att komma till en möjlig nivå och att det tar tid att hitta de dokumentationsmetoder som passar ens eget sätt att lära och få ett fungerande sammanhang. Men lär man sig bra metoder och hittar en teknik som fungerar kan man få mycket mera ut av dokumentationen.

Ett arbetslag arbetar och reflekterar tillsammans med dokumentationen och alla i arbetslaget kan se en dokumentation på olika sätt. En observation eller dokumentation är aldrig objektiv, utan den är alltid subjektiv och därför behövs det flera ögon och öron för reflektion. Lenz Taguchi (1998 s.15) skriver följande ”pedagogisk dokumentation är ett kollektivt arbetsverktyg som bygger på ett gemensamt reflektionsarbete” vilket betyder att alla i arbetsteamet förväntas ta del av den pedagogiska dokumentationen, åtminstone på det reflektiva sättet.

Pedagogens roll i lyckad pedagogisk dokumentation är att vara en medforskare, medarrangör, regissör, materialansvarig, modell och vän. Det finns många roller att ha på samma gång och som pedagog gäller det att ha en fingerkänsla för att känna när det är som barnen behöver hjälp och stöd i lärandet, när man ska ta ett steg bakåt och låta barnen leda lärandet eller leken framåt. (Pramling Samuelsson & Lindahl 1999 s.66-67). Pedagogen är den som ser vad det är barnen vill visa och säga och det gäller att pedagogerna tillsammans med sitt arbetslag funderar på hur detta ska tolkas och hur man ska gå vidare. Pedagogen ska se till att det finns tillräckligt med tid för barnet (Doverborg & Pramling Samuelsson 2000 s. 61). Pedagogerna på daghemmet måste observera barnen för att sedan kunna skapa nya utmaningar och hitta på nya lösningar för att barnen skall utvecklas. Observationen kan ske genom att skriva för hand eller med dator, samla in barnens alster, spela in på video eller fotografera. Det är en skillnad

mellan att se och observera. Då man observerar har man fokus på något speciellt (Wehner-Godée 2000 s. 19). Man kan ha fokus på barnens turtagande eller hur leken går vidare. Det går att ha fokus på vad som helst, men fokusen skall gärna vara bestämd i förväg för att hitta ledtrådar på det man vill hitta.

Ett sätt att som pedagog utveckla sitt eget arbetssätt är genom att dokumentera och skriva dagbok eller göra en portfolie. När man skriver dagbok och ständigt reflekterar över det man har skrivit och upplevt kan man se att man kanske tänker på ett annat sätt än tidigare eller har hittat lösningar som tidigare inte funnits. Med en dagbok har pedagogen möjlighet att föra en dialog med sig själv (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.126).

Observationer är aldrig neutrala eller objektiva (Bjervås 2011 s.56). När man observerar utesluter man alltid något och fångar något annat. Val av sättet att observera, intervjua eller banda in påverkar resultatet. När materialet ska analyseras, blir det lika många tolkningar som personer som analyserar materialet. Det handlar om mötets etik, att tillsammans med arbetslaget se på observationer och reflektera tillsammans, ta i beaktande hur andra tänker och våga ändra sina egna attityder och tankesätt. Observationer kan också reflekteras tillsammans med barnen. Detta är ett unikt tillfälle att kunna fråga barnen hur de själva upplever hur något har gått till, de får återberätta vad som har hänt (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.126). Det viktigaste som pedagogen ska komma ihåg när han eller hon dokumenterar är att respektera barnets integritet och att meningen med pedagogisk dokumentation är att lyfta fram barnens förmågor, inte brister.

Pedagogisk dokumentation har sina rötter i Reggio Emilias förskolor eller daghem i Italien. ”Barns hundra olika språk” är den pedagogikens, eller filosofins, slogan och den frasen tolkas ofta hur barn inne i sig har många olika språk att uttrycka sig på, till exempel genom att konstruera bilder, inte bara det talade språket. Reggio Emilia-daghemmens pedagogik bygger på att barnen är kompetenta, aktiva och kritiska och istället för att poängtera barnets behov tänker man egentligen på barnets rättigheter. Kärnan i pedagogiken är barnets identitet, värde och kommunikationen. Pedagoger på Reggio Emilias daghem förväntas se barn som subjekt och dessutom föra en dialog

tillsammans med barnen. Det finns en strävan efter att barnens intressen och frågor ska styra enligt Reggio Emilia-pedagogiken, barnen ger uttryck för sina intressen och sedan följs detta upp och utvecklas av pedagogerna och barnen tillsammans. Leken, som ett hjälpmedel för barn att lära sig, har en tydlig roll inom Reggio Emilia pedagogiken. Dokumentationens roll är att låta barnen stanna upp och reflektera över det som de lär sig och göra det synligt till exempel med sina alster (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003 s.32-36).

2.4.1 Barns delaktighet – pedagogens ansvar

För att en pedagog ska ha ett pedagogiskt synsätt i sitt arbete, måste hon eller han ha klart för sig hur hon eller han tänker kring barns lärande och ens egen syn på barn. Pedagogens resoneranden kring sin syn om kunskap och barn kan ändra med tiden, den formas av erfarenheter och ju mera man tänker och diskuterar om sin syn om barn och kunskap, desto klarare bild får man och detta gör ens eget sätt att arbeta tydligare och klarare. Man vet vad man gör och varför man gör som man gör. Delaktighet i daghem betyder att barnet känner sig som en del av en gemenskap. En lyckad delaktighet betyder att barnets åsikt hörs och tas i beaktande (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003 s.1).

Barnets plats i samhället kan direkt förknippas med barns delaktighet. Williams (2006) skriver om barns samlärande och hur barnen redan från daghemsålder är en del av en kontext och ett sammanhang. De lär av varandra, barn och vuxna, de har en vilja att känna sig delaktiga i gruppen och miljön. Vardagsaktiviteter som är en del av rutinsituationer på daghem, är betydelsefull för barnens samlärande och barnen blir delaktiga i kulturen som skapas i daghemsmiljön där barnen tar del av. Williams tar upp måltiden som ett exempel av en viktig del av verksamheten då barnet lär sig att vara en del av gemenskapen och utvecklar sin egen identitet (2006 s.49).

Bjervås (2011 s.176-178) skriver om hur pedagogerna/lärarna i hennes forskning använder bilder tillsammans med barnen. De möten som barn har med dokumentationen, i detta fall bilder, gynnar barnens kommunikation, även hos småbarn i åldern ett till två år. Dokumentationen används till att återspegla vad barnen har gjort

och lärt sig, vilket utvecklar barnens förmågor vidare. Lärarna använder bilderna även vid sagoläsning och de vill tydligt återkoppla dokumentationen tillbaka till barnen.

Ett tätt samarbete med föräldrarna ökar också delaktigheten inom daghem. Att vara delaktig betyder inte att fatta besluten själv som ett litet barn, utan att man blir sedd och hörd ökar barnets delaktighet. Föräldrarna har huvudansvaret för barnets uppväxt medan daghemmet fungerar som en kompletterande funktion. Föräldrarna ska vara delaktiga i verksamheten på det sättet att de tar del av dokumentationen som finns och dessutom tar del av utvärderingen. För att föräldrarna ska kunna ta del av utvärderingen måste de vara medvetna om den pedagogiska verksamheten och dess innehåll (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.134). Enligt grunderna för planen för småbarnsfostran kan barnen tas med i planeringen av utrymmen och redskap som en del av förverkligandet av olika innehåll och teman (Stakes 2005 s.22). För att barn och föräldrar kan vara med och delaktiga i verksamhetens alla olika stadier, planering, genomföring och utvärdering, förväntas pedagogerna ha en öppenhet och våga berätta om det som sker på daghemmet.

2.5 Olika sätt att dokumentera

Pedagogisk dokumentation kan ske på många olika sätt. Det traditionella sättet är att observera och skriva ner för hand eller fylla i en observationsblankett. Det måste inte vara väl formulerat och man ska inte börja med något för stort och det är naturligt att observerandet kan kännas ovant. Därför rekommenderar (Wehner-Godée 2000 s.58-60). att observera en leksituation eller ett enskilt barn som gör något, till exempel formar med lera eller ritar något. Det viktigaste är att pedagogen hinner anteckna något under observationen, eller genast efter. Om man försöker fånga för mycket på en gång tappar man fokus. En och samma observation eller dokumentation kan användas i olika sammanhang, genom att ”leta efter” med annan fokus.

2.5.1 Observationer och observationsmodeller

Wehner-Godée skriver om processen som kan bli synligare med hjälp av dokumentationen. Ett exempel som Wehner-Godée lyfter fram är hur en flicka, Karin 4,5 år, ska rita en gubbe medan Gerd, som är förskolelärare har observerat och

dokumenterat aktiviteten med hjälp av ett dokumentationsprotokoll. Gerd blir överraskad av hur Karin, som sällan ritar, skapar en tjej med många detaljer och hur Gerd får fasta på Karins tankegång medan Karin ritar och samtidigt förklarar. Gerd observerar också att Karins processer förstärker Karins egen uppfattning om vad hon kan. Wehner-Godée poängterar att man kan få mera ut av dokumentationen om man antecknar förutsättningarna, de instruktionerna man själv ger barnet och hur allt i observationen började. Risken med att fylla i en observationsmall är att det blir ”ett statistiskt formulär” och då får man knappast något ut av det (2000 s.60-63).

Det finns många olika sätt att lägga upp en observationsmodell eller ett dokumentationsprotokoll. Wehner-Godée presenterar några olika modeller som har inspirerats från kommunalskolorna i Reggio Emilia. En modell är att lägga upp tre spalter, där man i ena spalten skissar vad barnet gör, till exempel ritar en gubbe, i andra spalten skriver vad barnet säger och i den tredje spalten skriver vad pedagogen säger, gör eller reflekterar. Modellen ska vara enkel och det kan först kännas ovant att teckna, men när man ska skriva rent har man tid att reflektera och möjligheten att förenkla och ta fasta på det är som man har observerat och dokumenterat. Om orsaken till varför man både ska teckna ner vad barnet gör och skriva ner vad barnet säger skriver Wehner-Godée på följande sätt: ”En poäng med att konfrontera bild med text kan just vara att medvetandegöra om någon säger ett och gör ett annat.” (2000 s.59).

En annan modell för observation, om man vill dokumentera barns sociala kompetens, är att lägga upp en spalt för varje enskilt barn och skriva kort vad varje barn säger eller har för gester i en leksituation. Om leksituationen inte fungerar eller om den fungerar bra kan pedagogen ta till vara de styrkor som får leken att gå framåt och fungera. (Wehner-Godée 2000 s. 63-64).

En tredje modell för observationer är att jämföra vad barn skapar med olika material, genom att lägga upp en spalt för varje material och en skild spalt för pedagogens reflektioner och anteckningar (Wehner-Godée 2000 s.65-66).

2.5.2 Kamera och videokamera

Eftersom tekniken har gått framåt med stormsteg från den tiden då observationer började bli vanliga på daghem, är det idag betydligt lättare att ta fotografier eller filma

med hjälp av digital kamera eller videokamera. Dessutom är apparaterna mycket billigare i dagens läge än förut och man kan själv skriva ut eller beställa foton istället för att framkalla dyra bilder. När man filmar barn har man möjlighet att observera utan att se ner och anteckna samtidigt. I jämförelse med det traditionella sättet att observera har man möjligheten att se videoobservationen om, medan en traditionell observation aldrig mera kan ses på nytt så som den var (Pramling Samuelsson & Lindahl 1999 s. 36).

När man ska fotografera en process ska man tänka att det automatiskt sker en bortskärning eftersom kameran inte kan få med allt på samma bild. Enligt Wehner-Godée är det viktigt att fokusera på själva konstruktionen för att få en klar bild om vad som händer då något konstrueras. Det är nästan omöjligt att fånga både det som händer i bilden och barnens uttryck på samma gång, det gäller att fånga de problem som uppstår, behandling av idéer och vad som förändras under processens gång (Wehner-Godée 2000 s.74). Man får inte hela processen på en bild, därför kan man ta bildserier och senare plocka ut de bilder som har fångat det väsentliga. Wehner-Godée poängterar också hur viktigt det är att ta ljusförhållanden i beaktande, eftersom blixten kan vara distraherande. Vad ska man göra med de foton som man sedan har valt ut? Foton kan vara ett bra sätt att ordna och lägga upp som väggdokumentation för att barnen, föräldrarna och pedagogerna har möjlighet att delta i. När nytt material ska få plats kan bilderna sparas i ett album (Wehner-Godée 2000 s.75). Wehner-Godée skriver om diabilers betydelse, hur barn tycker om förstörade bilder och att se bilder på väggen och ha möjlighet att röra bilder, dessutom blir det möjligt för flera att se bilderna på samma gång. Även föräldrarna får mera ut av dokumentationen då de får se diabilers. Men diabilers är rätt föråldrat sätt att se på foton, idag är det vanligt att se bilder på bildspel via datorn och videoprojektor, men detta motsvarar diabilers och Wehner-Godées tanke om diabilers möjligheter är den samma.

Forskare har upptäckt hur mångsidigt material det uppstår med filmning. Videoobservationer passar utmärkt när det gäller att observera barns upplevelser och lärande på daghem. Barns begränsade verbala förmåga och snabba händelseförlopp kan vara svåra att skriva ner för hand, men med hjälp av video kan man spola och kolla samma händelse flera gånger och hitta något nytt som man inte ser på första gången (Wehner-Godée 2000 s. 83). Att dokumentera med hjälp av en videokamera är ett sätt att fånga lärarens förhållningssätt till barnen och barnens läroprocesser. Med

videokameran kan man fånga så mycket: hur barnen samspelar med varandra och hur en grupp fungerar, kommunikationens roll i olika sammanhang, vad som är innehållet som läraren och barnen är intresserade av i verksamheten, det enskilda barnets intressen och mycket mera. Då det som kan ses och höras på videon kritiskt beskrivs, analyseras och värderas får man lära sig om pedagogiska frågor och man kan ta ställning till de organisatoriska frågorna. (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.126-127). Med video kan man lära sig om sitt eget sätt att arbeta och sin interaktion med barnen.

Wehner-Godée (2000) skriver att risken för att kränka någons identitet uppstår då man använder videokamera. Vissa barn vill inte bli filmade och det ska respekteras. De som arbetar på daghem har tystnadsplikt och det betyder att information om barn och familj inte får spridas. Detta gäller även bilder på barn. När man har föräldrarnas tillstånd är det säkert att ta bilder, men man måste ändå vara aktsam med hur man använder materialet. Till exempel att lägga bilderna på internet kan ha sina risker, till och med vara olagligt.

Men möjligheten att komma nära och få sådan information om oss själva och hur vi arbetar med andra omkring oss kan vara väldigt värdefull. En tanke som ofta oroar den som filmar eller observerar överhuvudtaget är att de som blir filmade blir störda eller känner obehag av att bli filmade. Wehner-Godées skriver om sina erfarenheter och enligt henne glömmer man ofta att man blir filmad. En nackdel med videomaterial är att det tar lång tid att analysera och gå igenom allt. Ofta kan det hända att en stor del av materialet är oanvändbart om man har använt fel teknik att filma.

Om filmning och videokameran är obekant att använda, lönar det sig att först bekanta sig med kameran, göra några provfilmningar innan man ska göra observationer, men inte heller vara rädd att misslyckas. Det lönar sig att prova sig fram till rätt teknik, på samma sätt som i vilken dokumentering som helst. Några bra tips är att ta ljuset i beaktande, vara sparsam med zoom-knappen, våga vara tillräckligt nära och använda stativ eller ta stöd från bord eller motsvarande. Orsaken till varför det är bra att använda stativ är för att se hamna på en lång snutt på skakig bild kan vara irriterande och tröttande. Det lönar sig alltså att inte filma inte för långa snuttar, maximalt tio minuter kan vara en bra tumregel. Det finns bra redigeringsprogram som hjälper att fånga det

viktigaste från filmen. Materialet kan få mera betydelse då barnen får se materialet och att man diskuterar om det som händer på videon (Wehner-Godée 2000 s.79-84).

Man kan fånga mycket mer med hjälp av videoobservationer. Speciellt småbarns agerande och sätt att samspela med andra kan bli synligt på ett helt annat sätt (Pramling Samuelsson & Lindahl 1999 s.33).

2.5.3 Barns alster och portfolio

Ett sätt att verkligen fånga barns tankar, intressen och utveckling är genom barns alster. Allt som barn producerar, texter, målningar, ritningar och annat, kan öppna nya världar för både barnet och pedagogen. Enligt Vygotskij (1995) är kreativitet en mänsklig aktivitet som skapar något nytt, antingen något som skapas i ens inre, som till exempel en känsla eller ny kunskap, eller en fysisk konstruktion av något slag. Det finns två olika sätt för beteende och handlingar, reproduktiva och det kreativa. De reproduktiva handlingarna brukar ofta förknippas med minnet och kunskap som man redan har i ens inre (Vygotskij 1995 s.11). Det kreativa hos människor är någonting nytt, nya bilder eller handlingar som vi inte har skapat tidigare. Enligt Vygotskij är det hjärnan som kreativt kombinerar och bearbetar tidigare erfarenheter med nya situationer vilket resulterar till nytt beteende, detta kallas även för fantasi. Fantasin är utgångspunkten för varje kreativ aktivitet i alla olika former (1995 s.13). Ett verktyg för kreativitet och fantasin är skapandet, speciellt barns skapande är viktigt för barns utveckling och mognad. I den tidiga barndomen kan kreativa processer ses i leken och i barnets skapande. Av barns alster är ritande den främsta formen av skapande (Vygotskij 1995 s.87). Då man på daghemmet samlar barns teckningar och annat som barnet har producerat får man grepp om hur barnets skapande och kreativitet utvecklas med åren. En av de vanligaste figurerna som fungerar som ett tecken för att barnets kreativitet utvecklas är huvudfotingen. Huvudfotingen är en rund boll med ansikte och fötter och händer som sticker ut, barnets första bild av människan.

Barn och vuxna ser ofta bildskapande på olika sätt. När barn ritar, ritar de ofta en människa eller ett objekt på allmän nivå, medan vuxna ofta erbjuder ett motiv eller att barn ska rita en händelse till exempel ett besök någonstans, för att barnen ska bearbeta en erfarenhet eller händelse som de har varit med om eller för att barnen ska lära sig

något Vissa teckningar eller något som barnen skapar har i sig ingen större betydelse, utan produkten kan vara viktigare för en lek. Medan andra teckningar kan hamna i sopkorgen eftersom barnet inte är nöjd med resultatet eller för att processen av att tillverka till exempel bilden har varit mer betydelsefull (Änggård 2006 s.153). Änggård skriver om dilemmat då barn ritar av varandras bilder (2006 s.155). Man vill ju att barnet skapar individuella bilder och att kreativiteten inom barnet kommer fram av sig själv, så som Vygotskij förespråkar. Det finns sällan rum för barnet på daghem att skapa utan att ett annat barn skulle se vad barnet gör och kanske ta idéer från det. Därför är det viktigt att komma ihåg samlärandets betydelse och hur gemenskap på daghemmet föds, genom att ha gemensamma saker. Tillsammans kan barnen skapa något vidare eftersom de fungerar tillsammans i grupp. Enligt Änggård finns det inte originalitet hos barn, utan man vill göra lika fint som de andra barnen, vilket ofta leder till att bilderna blir lik dom andras (2006 s.156).

Portfolio är ett utmärkt sätt att samla alla barns alster på ett ställe. Då kan man lätt uppfölja barnets utveckling och när man ska utvärdera verksamheten, är portfolion ett direkt resultat. I portfolion kan man på ett systematiskt sätt samla in till exempel det enskilda barnets skrivande och bildframställning. Portfolion följer barnet hela tiden från år till år och när hon eller han ska börja skolan kan man se hur barnets uppfattning om omvärlden har utvecklats (Pramling Samuelsson & Sheridan 2006 s.127).

2.5.4 Intervjua barn

Att intervjua barn är också ett sätt att göra pedagogisk dokumentation. Med intervju kan pedagogen få ett grepp om barnets egen värld, hur barnet tänker och därefter utveckla verksamheten så, att den möter barnets värld. Som tidigare redan nämnts, är motiven för att intervjua eller för pedagogisk dokumentera ett sätt att bättre förstå barns tankevärld men också för att utveckla sitt eget arbetssätt ur en pedagogisk synvinkel. Eftersom kommunikation och samspel har en stor roll i hela daghemsverksamheten, är intervjun en viktig del av kommunikationen (Doverberg & Pramling Samuelsson 2000 s.8).

Istället för intervju, för att inte låta för forskningsinriktad när det gäller arbete med barn, kan man kalla intervjuerna för samtal. Fast barn kan uppleva en intervju som en

spännande sak. Samtal eller intervju, avsikten är ändå att få barn att dela med sig av sina åsikter eller tankar om ett specifikt innehåll och att skapa ett visst förhållningssätt till barns lärande ((Doverberg & Pramling Samuelsson 2000 s.8-9). Liksom med att observera, kräver det övning när man ska intervjua.

Hur ska man göra när man har samtal eller intervjuar barn? Det är först och främst viktigt att skapa en kontakt med barnet. Om barnet inte vill samarbeta, blir det ingenting av själva intervjun. Lika viktigt som kontakten med barnet, är frågorna som ställs, formuleringen av dessa frågor och uppföljningen av barnets eller barnens svar. Då pedagogen redan känner barnet är det lättare att intervjua eftersom relationen mellan pedagogen och barnet redan finns. Ju bättre kontakt man har, desto större förutsättningar finns det att barnet berättar och delar med sig av sina åsikter och tankar (Doverberg & Pramling Samuelsson 2000 s.27). När intervjuer blir en vardag på ett daghem, kan barnen också bli engagerade och intresserade av att intervjua. Barnen hittar ett nytt sätt att lära sig och samtidigt blir det naturligt för barnet att lyssna och vänta att andra får säga sin mening.

Det finns vissa praktiska detaljer som det lönar sig att ta tid att planera innan och under en intervju: stället där intervjun ska ske ska vara lugnt och man ska se till att ingen kommer in mitt i intervjun. Detta kan störa barnets koncentration. För att kontakten och koncentrationen ska uppehållas är det bra att sitta mittemot varandra och kunna frågorna utan till, så att ögonkontakten hålls. Tidpunkten då intervjun ska ske tas i beaktande, eftersom barnets motivation kan vara lägre då barnet är hungrigt eller trött eller är mitt i en lek. Intervjun kan ta mellan 5-35 minuter och intervjuaren ska inte behöva skynda på barnet. Att låta barnet leka eller göra något färdigt ökar barnets upplevelse att det respekteras. Man ska respektera barnet också ifall barnet inte vill svara på en fråga. Frågorna som man vill ställa kan vara obegripliga för barn. Det gäller att fråga sådana frågor som är på barnets nivå, till exempel sådana frågor som uppmuntrar barnet att berätta om något. Man ska aldrig gripa in och ge barn halva svaret, det gäller att hitta rätt frågeteknik som passar till intervjuns syfte. Ja eller nej frågor bör också undvikas, ”vill du...” eller ”kan du berätta...” likaså. Det lönar sig också att variera mellan specifika och övergripande frågor. Då finns det tillräckligt med utrymme för barnet att själv välja åt vilket håll samtalet ska rikta sig in, men yngre barn kan behöva mera

specifika frågor för att kunna svara. Uppföljning av barns svar har mest betydelse för hur intervjun kommer att löpa vidare. Att kunna följa upp svaret betyder att intervjuaren har varit lyhörd och lyssnat med omtanke och ta den tid för att säkra att barnet har berättat allt som barnet har att säga om det som frågas. Att själv vara aktiv är alltså viktigt, exempel på frågor som visar att man är intresserad kan vara följande: ”Hur menar du?”, ”Hur tänkte du då?”, ”Hur vet du det?”, ”Varför då?” ”Hur?”, ”När?” eller så kan man kommentera på följande sätt ”Berätta mer!”, ”Berätta det igen!” eller ”Nu förstod jag inte.” man kan egentligen fylla på med sådant som passar in till just den intervju och just det svaret.

Ibland kan det hända att barnet berättar om något som inte har någon betydelse för intervjun, eller kanske sjunger en sång, då ska man låta barnet göra det eftersom det är betydelsefullt för barnet. Det gäller för intervjuaren att vara flexibel men samtidigt ha en klar bild av vilket var syftet med intervjun. När följande fråga tas fram ska det vara tydligt för barnet också att inriktningen byter håll. Beroende på vad man vill få veta genom att intervjua, kan man välja att intervjua enskilt barn eller barngrupper. Då barngrupper intervjuas får man reda på hur de tillsammans tänker om något speciellt och barns svar kan väcka nya frågor och tankar hos andra i gruppen. Det finns dock risken att tystlåtna barn inte får eller vågar säga sin mening, sådant ska då tas i beaktande med att t.ex. ställa frågor även till dem (Doverberg & Pramling Samuelsson 2000 s.25-44).

När intervjumaterialet är insamlat, undrar man ofta vad man ska göra med materialet? Hur ska man tolka det? Samma gäller ofta observationer. Om man inte tolkar och analyserar intervjuerna blir det inte heller några pedagogiska konsekvenser, vilket pedagogen ofta ändå är ute efter. Det är helt beroende på vilket syfte med intervjun är, hur systematiskt och grundligt intervjun ska analyseras (2000 s.46). Doverberg och Pramling Samuelsson (2000 s.49) ger ett exempel på att analysera är en sorts innehållsanalys då man kategoriserar barns svar i olika kategorier tills alla svar har en egen kategori. När man sedan jämför svaren från olika kategorier med intervjuerna som tillsammans bildar en helhet, får man se en variation på olika sätt hur barnet tänker i jämförelse med gruppen och då kan man få en inblick i hur arbetssättet i barngruppen

kunde vara annorlunda. Intervju är ett naturligt sätt att bidra till utvärderingen av verksamheten, men också planeringen och genomförandet.

Vissa etiska aspekter som gäller när man intervjuar och analyserar gäller speciellt med barnintervjuer. Respekt för barnet och barnets känslor är det viktigaste. Att berätta vad intervjun handlar om och att berätta varför intervjun görs för barnet är också en förutsättning för ett lyckat samtal. Som intervjuare ska man också kunna känna på sig när det är passligt att avsluta samtalet, eftersom vissa barn kan vara känsligare än andra. Känsliga frågor finns också och då ska man kunna veta när det blir för mycket för ett barn att svara. I en intervju vill barn ofta ta reda på vad det är som den vuxna är ute efter, det gäller att den vuxna är aktsam att inte påverka barns tankar så mycket. Ifall barnet blir osäkert om sin tidigare uppfattning är den vuxna skyldig att hjälpa barnet stå för sin mening eller att ta reda på vilken uppfattning är den verkliga hos barnet menar Doverberg och Pramling Samuelsson (2000 s.44). När intervjuer med barn tolkas och analyseras av barnens egen pedagog är resultatet aldrig något annat än subjektivt, eftersom sådana intervjuer inte är vetenskapliga forskningar, vilket är helt okej. Pedagogen kommer att arbeta med barnen utgående från hennes eller hans egna uppfattningar om barnets tankar och erfarenheter. Uppfattningar som pedagogen har själv format utgående från intervjun och analyseringen och som pedagogen sedan reflekterat (Doverberg & Pramling Samuelsson 2000 s.54).

2.6 Barns delaktighet i pedagogisk dokumentation

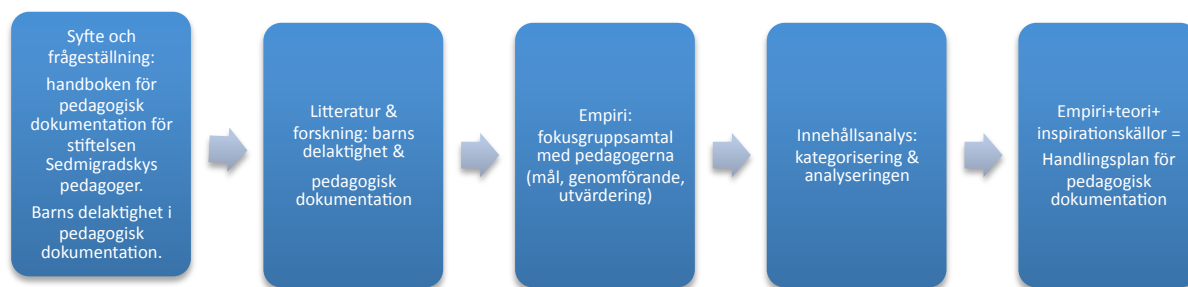
Det finns vissa faktorer som påverkar delaktighet och speciellt barns delaktighet på daghem och dessa är bland annat barnsyn, pedagogens kunskapssyn, demokrati, och vänskap. Barnet känner sig delaktigt på daghemmet då barnet är välkommen till daghemmet, är en del av gruppen, ses och hörs som en individ. Att få vara med i styrda lekar, verksamheten, men också i den fria leken är betydelsefullt och ökar känsla av delaktighet hos barnen. Att ha friheten att själv göra eller välja är viktigt. Barnet kan känna sig delaktigt även om det inte alltid vill leka med andra, då har barnet valt att leka ensamt och som pedagog ska man inte tvinga på. För att säkra barns delaktighet och rätt att bli hörd genom barnkonventionen och Finlands lagstiftning (UNICEF).

Även om barnet är litet och inte har alla färdigheter att göra allt själv, ska barnet uppmuntras till att öva sig. Småbarn kan ha svårt att uttrycka sig, då gäller det för vuxna att vara lyhörda och hitta sätt att barn ändå bli hörda, även om barnet inte har de ord som krävs för att säga sin mening. Att lyssna med omtanke på barn och ta till vara det som barnet vill, är kärnan i delaktighet på daghem. Det är viktigt att förstå i vilka sammanhang barn är delaktiga i daghemmet eller förskolan eller skolan, för att kunna förstå till exempel hur och vad barn lär av varandra (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson 2003 s.60). Lek är en naturlig och en väldigt viktig del av barns kamratkultur. För att barn ska lära av varandra måste barnen vara delaktiga i olika kontexter och sammanhang med andra barn, då det skapas olika kamratkulturer (Williams 2006 s.31-32). Pia Williams skriver om barns samlärande, vilket direkt kan förknippas med barns främjande av delaktighet. Hon har gjort en intervjustudie med barn i skol- och förskoleåldern, då hon frågade barnen: *"Vad är det första du skulle lära en kamrat som kom ny till din förskola/skola?"*. Svaret var oftast regler. Williams (2006 s.82) påpekar att för att barn ska känna sig delaktiga ska de känna till reglerna i det sammanhanget de befinner sig i. Regler och normer som gäller på daghem kommer fram på ett eller annat sätt i dokumentationen.

Med barnsyn eller barnperspektiv avses de vuxnas syn på hur barn tänker, barnets plats i vårt samhälle, hur man betar sig mot barn och hur barn ska ha det så bra som möjligt. Hur pedagogen utför sitt arbete och bemöter barnen påverkas av pedagogens barnsyn (Johansson 2003 s. 57). Den barnsynen och det förhållningssätt som pedagogen har resonerat kring och kommit fram till spelar en betydelsefull roll på daghemmet, då pedagogen inte har klart för sig sin egen barnsyn påverkar det kanske möjligtvis på ett negativt sätt. Även pedagogens kunskapssyn påverkar hans eller hennes sätt att påverka barns delaktighet. Barn uppfattar världen på ett annat sätt än vuxna, men man reflekterar inte så mycket på hur barns sätt att tänka kan ha för konsekvenser i det dagliga arbetet på daghem (Doverberg & Pramling Samuelsson 2000 s.9). Det kan vara fascinerande att få upptäcka världen via barns ögon.

3 UTVECKLANDE AV HANDBOKEN

Min studie är uppdelad i olika arbetsmoment (Figur 1). Metoden som jag anser passande för min studie var kvalitativ fokusgruppintervju. För analysen valde jag att använda innehållsanalys som metod. Mitt resultat blev ett underlag för en handbok för pedagogisk dokumentation på Stiftelsen Sedimigradskys daghem, det betyder att resultatet är en produkt och därför tar jag upp också produktutveckling i metodkapitlet. Produkten är ett verktyg för att öka barns delaktighet i den pedagogiska dokumentationen som sker på daghem. Materialet som jag har samlat för att utveckla handboken kom från teorin, empirin och inspirationskällor. Teori som berör pedagogisk dokumentation och barnets delaktighet som jag har förknippat till pedagogisk dokumentation presenterade jag i föregående kapitel, varifrån jag också plockade passliga bitar som jag ansåg viktiga till handboken. Eftersom handboken inte har lika höga krav på källhänvisningar, valde jag att lämna bort källhänvisningarna i handboken för att läsaren kan smidigt och snabbt läsa igenom planen. Inspirationskällor som jag lagt med i handboken är inte alla vetenskapliga, men kan vara betydelsefulla och inspirerande för pedagogerna.

Figur 1. Olika arbetsmomenten för handbokens utvecklande

Syftet med handboken är att väcka pedagogernas intresse för dokumentering och hitta lösningar där barnen blir delaktiga i varje del verksamhet med hjälp av pedagogisk dokumentation. Med varje del av verksamheten menar jag planering, genomförande och utvärdering. Jag valde att ta upp dessa tre verksamhetsmoment för att få en struktur som motsvarar pedagogernas arbetssätt så långt som möjligt.

Meningen med produktutveckling som typ av examensarbete är att hållas på ett väldigt praktiskt plan, samtidigt som man arbetar för att nå en teoretisk plan också. Ett bra sätt att samla på tankar om handboken och kunna följa arbetsprocessens gång är att skriva i en dagbok för examensarbete (Vilka & Airaksinen 2003 s. 43). Det har jag gjort för att själv ha ett hjälpmedel för att samla tankarna, men jag ansåg att dagboken inte behövdes i varken examensarbetet som bilaga eller i handboken eftersom den endast har varit ett verktyg för mig. Även om min dagbok inte är synlig för andra, är det viktigt att fånga processen och hur jag har gått tillväga. Mitt examensarbete fungerar som en rapport om hur handboken har kommit till. Vilka och Airaksinen skriver att det är viktigt att det kommer i rapporten fram vad jag har gjort, varför och hur jag har genomfört hela processen. Det ska även komma fram hur arbetsprocessen har varit, hurdana resultat jag har fått och vilka slutsatser jag har kommit fram till (2003 s.65).

3.1 Handboken

Enligt Vilka och Airaksinen ska man skriva en handlingsplan för processen med examensarbetet, för att målen och idéerna med arbetet ska vara genomtänkta, medvetna och för att man ska kunna motivera varför man har gjort som man har gjort. Det finns tre orsaker till varför det är viktigt att ha en grundligt genomtänkt handlingsplan. Den första orsaken är för att få en klar och tydlig bild för en själv om vad det är som man ska göra. Den andra orsaken är att man med hjälp av en handlingsplan kan visa att man är kapabel att vara konsekvent med den idén och de mål som man har lagt upp för att förverkliga handboken. Den tredje orsaken är att man gör ett löfte att man ska göra som man har planerat (2003, s.26-27). Samma process kan överföras till min produkt, handboken för pedagogisk dokumentation: handboken ska ge en klar och tydlig bild vad pedagogisk dokumentation innebär, vilka idéer och mål pedagogerna lägger upp för pedagogisk dokumentation på daghemmet. För att förverkliga pedagogisk dokumentation med konkreta och praktiska exempel om olika sätt att arbeta och

exempel på hur barnet kan vara delaktigt i dokumentationen, kan pedagogerna jobba konsekvent och målmedvetet med dokumentation. Eftersom pedagogerna på grund av olika krav förväntas dokumentera verksamheten och barnets utveckling, har de redan färdigt avlagt ett löfte att dokumentera i varje fall på något sätt, med hjälp av handboken kunde tröskeln för dokumentationen bli lägre.

När man börjar göra en handbok ska man först göra en kartläggning om vad som redan finns. Detta har jag gjort med hjälp av fokusgruppsamtalen och genom att läsa mig in på temat pedagogisk dokumentation. Meningen med produktutveckling är att bidra med någonting nytt (Vilkka & Airaksinen 2003 s.27). I mitt arbete har jag gjort en konkret kartläggning med hjälp av litteratur om pedagogisk dokumentation och barnets delaktighet för att få en övergripande bild över den pedagogiska dokumentationen (se figur 2.) och en specifik bild över barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation (figur 3.). Bilderna kunde egentligen vara en enda bild, där barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation är en del av bilden för pedagogisk dokumentation. Dessa två figurer tog jag med i handboken för att ge pedagogerna en tydligare bild över pedagogisk dokumentation och specifikt barnets delaktighet i dokumentationen. Med figur 1 vill jag att pedagogerna använder som stimuli då de diskuterar om pedagogisk dokumentation på de egna enheterna. Figur 2 finns i handboken för att inspirera pedagogerna att tänka mer kring barnets möjligheter att vara delaktig i dokumentationen.

Jag har tänkt på hur handbokens utseende ska väcka läsarens nyfikenhet och samtidigt ha ett utseende som väcker tillit hos läsaren, det vill säga att texten är pålitlig. Textens pålitlighet bekräftas med sakliga och trovärdiga källor. Det viktigaste med planen, förutom utseendet, är att den är användbar för den fokusgrupp som den ursprungligen var planerad för och där den ska användas, innehållet och ifall texten är förenlig och följer en röd tråd så att läsaren har lätt att följa med (Vilkka & Airaksinen 2003 s.52-53). Handboken för pedagogisk dokumentation kommer troligtvis även att läggas på Stiftelsen Sedmigradskys intranät, så detta ska jag även ta i beaktande med tanke på handbokens struktur.

3.2 Fokusgruppsamtal

När man gör en studie och ska välja vilken metod som ska användas ska man utgå från de frågeställningar som har lagts upp enligt studiens syfte. Mina frågeställningar handlar om *hurudana erfarenheter personalen har gällande pedagogisk dokumentation* och *hur man kunde få ut mera av dessa erfarenheter för att öka barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation*. Den kvalitativa metoden passar bäst när man vill forska i hur människor uppfattar ett fenomen och hur man konstruerar sin verklighet (Jacobsen 2007 s.56). Rainer Nyberg (1999 s.82) skriver att frågor som *hur/på vilket sätt, varför* eller *vem* och svaren på sådana frågor som uttrycks i ord och satser är ett tecken för kvalitativa metoder. Eftersom jag ville veta hur ett fenomen är, alltså pedagogisk dokumentation på Stiftelsen Sedmigradsky, anser jag att den kvalitativa forskningsmetoden passar för just min studie.

Jag valde att bygga mitt arbete på tre byggstenar där pedagogisk dokumentation och barnets delaktighet är två av de teoretiska ”stenarna” och den tredje, empiriska delen bygger på pedagogernas erfarenheter om pedagogisk dokumentation. Orsaken till varför jag valde just dessa ”stenar” svarar och stöder arbetets syfte och frågeställningar bäst och eftersom handboken är specifikt för pedagogerna på stiftelsen Sedmigradsky, är det viktigt att få del av *deras* erfarenheter. Av den orsaken valde jag att använda mig av fokusgruppintervju som svarar på min problemformulering. Temagruppsamtal som fokusgruppintervju även kallas, är det bästa alternativet för min studie. Fokusgruppmetoden är en form av gruppdiskussion där deltagarna diskuterar om ett ämne som är bestämt i förhand, i denna studie pedagogisk dokumentation och barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation. Jacobsen (2007 s.94) skriver att gruppintervju fungerar bra då temat är relativt avgränsat, vilket mitt tema är och fokusgruppen kan sägas vara ännu mera avgränsad. En gruppintervju kan sätta igång sådana tankeprocesser som tillåter respondenten att bearbeta sina erfarenheter då intervjun eller diskussionen pågår. Jacobsen kallar det för en tolkningsutveckling, då det sker en aktiv konstruktion eller rekonstruktion av verkligheten då gruppen hjälper varandra att skapa förståelse för det som har hänt (2007 s.94). Under fokusgruppintervjuerna fick jag märka hur bra denna metod var! Respondenterna utvärderade efter samtalet att de hade fått någonting nytt ut av tillfället.

Det finns möjlighet att få fler röster hörda i en gruppintervju, än i en traditionell intervju en och en (Denscombe 2009 s.236). Deltagarna är i interaktion med varandra och delar perspektiv på ämne och genom det samtal som spinner omkring i gruppen fick jag sådan information eller data som jag upplever att jag inte kunde ha fått på något annat sätt. Eftersom vi ständigt är i dialog med varandra, skapar vi mening tillsammans och ändrar på varandras tankar och åsikter när vi blir påverkade av varandra. Det är viktigt att få en rik samling av synpunkter på det som är i fokus i just en specifik grupp (Kvale 2009 s. 166). Billinger (2005) skriver att man inte behöver tycka lika som de andra deltagarna i gruppen, de som deltar i en fokusgrupp för en dialog och forskaren kommer fram till hur gruppen värderar, hur gruppen förstår ett samband, innebörd och så vidare. Precis detta hände i fokusgruppen, då deltagarna gav sin kollektiva bild, alltså den allmänna tanken av ämnet. Även Jacobsen stöder Billingers påstående att individens åsikter tonas ner och att gruppens gemensamma åsikt lyfts fram (Jacobsen 2007 s.95). Syftet med en fokusgrupp är att samla in data och material till en undersökning, inget annat (Billinger s.169). Målet är alltså inte att nå någon sorts samförstånd eller finna lösningar (Kvale 2009). Under samtalen märkte jag att deltagarna ofta började fundera på lösningar till olika problem angående pedagogisk dokumentation, då strävade jag som moderator att tona ner detta. Deltagarna kan också ställa frågor och svara varandra (Jacobsen 2007 s.94), vilket jag märkte att deltagarna ofta gjorde. De andra deltagarna i fokusgruppen påverkar varandra, det finns mindre risk för att den som intervjuar, moderatören, ska påverka deltagarna då det gäller fokusgrupp, jämfört med individuella intervjuer. Min roll under intervjuerna var ofta ganska osynlig, när deltagarna väl hade kommit igång. Andras tal avgör vårt eget yttrande och vi kan förstärka våra egna meningar med hjälp av andras meningar (Billinger 2005 s.170-171). Det är dock klart att den som forskar eller fungerar som moderator påverkar också i fokusgruppen, genom att välja ämnet och genom att styra diskussion med hjälp av viss stimuli, oftast en intervjuguide. Jag märkte att jag förstås påverkade intervjun i den bemärkelsen att jag konstant försökte hålla deltagarna inom ämnet, samtidigt som jag lät deltagarna tala om sådant som ibland gick vid sidan om temat, eftersom jag ansåg att ”sidospåret” var något som kunde föra med sig nya tankar och kunde vara viktigt för deltagarna att dela med sig.

3.2.1 Val av respondenter

I valet av respondenter har det varit rätt tydligt hurudan grupp jag skulle ha diskussionerna med. Eftersom min studie är ett beställningsarbete för Stiftelsen Sedmigradsky och underlaget för en handbok för pedagogisk dokumentation ska användas av personalen på Stiftelsen Sedmigradsky, är det naturligt att använda pedagoger som respondenter eller deltagare i fokusgruppen. Jag har valt att ha fyra fokusgrupper, ett på varje daghem som tillhör Stiftelsen Sedmigradsky. Det är en fördel att gruppdeltagare känner varandra från förut. Då uppstår det naturliga grupper som har gemensamma projekt och gemensam historia tillsammans. Som pedagoger räknar jag barnträdgårdslärare, socionomer och barnskötare eller närvårdare.

Rekrytering av deltagarna till fokusgruppen kan ske via någon kontaktperson som utifrån kriterierna för urvalet söker de personer som ska ingå i gruppen (Billinger 2005 s.174). Först kontaktade jag verksamhetschefen för Stiftelsen Sedmigradsky som gav mig forskningslov (bilaga 1) och meddelade preliminärt daghemsföreståndarna att jag kontaktar dem. Föreståndarna fick ett informationsbrev via e-post (bilaga 2). Sedan fick föreståndarna för daghemmen höra sig för och fråga de som inom personalen var frivilliga och fyllde mina urvalskriterier. Föreståndarna var alltså mina kontaktpersoner. Som kriterier för urvalet har jag bestämt att en respondent ska arbeta aktivt med barngruppen och ha ett intresse för pedagogisk dokumentation. Jag har valt att inte välja med personal som inte arbetar intensivt med barnet i längre tider, t.ex. kockar eller vikarier. Deltagarna valdes enligt mina kriterier och enligt daghem. I varje grupp var det åtminstone två respondenter från olika avdelningar. Enligt Billinger förväntas deltagarna vara intresserade av ämnet, annars finns det risk att oengagerade deltagare inte får en livlig diskussion till stånd. Deltagare som är för mycket engagerade i ämnet kan riskera att ge färdiga svar istället för att skapa en diskussion. Deltagarna ska ha en anledning att förhålla sig till det ämnet som diskuteras, vilket mina respondenter lyckades med. Deras erfarenheter hade betydelse för att öka insikten och förståelsen om det fenomen studien handlar om (2005 s.172-174).

Gruppstorleken och antal grupper beror på många saker, till exempel studiens syfte, innehåll och längd på studien. Enligt Billinger ska det vara mellan fyra till sju deltagare

i en fokusgrupp. Men eftersom mina gruppsamtal var på dagtid, då det behövdes personal med barngrupperna och en del av daghemmen inte hade så många som fyra i personalen, hade mina samtal två till fyra deltagare. Enligt Billinger (2005 s.174) kan för få deltagare orsaka att diskussionen blir mer relationsorienterad än uppgiftsorienterad, men det tog jag i beaktande under samtalen och i analysen. För många deltagare kan leda till att tillbakadragna personer inte blir hörda. Risken att deltagare inte vågar säga sin mening under diskussionstillfället blev nu alltså mindre eftersom jag har färre deltagare. Gruppintervju är en produkt av grupprocesser där makt- och dominansförhållanden kan påverka resultaten. Det gäller att ta i beaktande hur olika deltagare i fokusgruppen handlar och möjligtvis utövar sin makt, ifall de pratar mycket eller inte låter andra i gruppen tala (Jacobsen 2007 s. 95). Denscombe (2009 s.242) menar att när deltagare väljs ut, ska forskaren veta något om dem. Det är vanligt att man då använder sig av subjektivt urval, vilket betyder att deltagare väljs ut beroende på vilka de är och eftersom de är relevanta för forskningssyftet.

3.2.2 Planering och genomförande av fokusgruppsamtal

Jag, som moderator, tänkte på vissa aspekter om planeringen innan och efter fokusgruppdiskussionen. En bra planering är viktig för att få ut det mesta av diskussionstillfället (Billinger 2005 s.172). Man kan antingen ha en strukturerad eller ostrukturerad form av fokusgrupp och fokusgruppdiskussion. Men man kan även ha en halvstrukturerad, vilket jag ansåg passa min studie. Då det är en strukturerad fokusgrupp är det moderatören som styr och har stark kontroll över ämnet som diskuteras. Risken med den strukturerade formen är att forskarens föreställningar och förförståelse återspeglar till deltagarna och det ville jag inte, eftersom det påverkar studiens reliabilitet.

I den ostrukturerade formen finns det inte specifika frågor som måste besvaras, utan det huvudsakliga syftet är att gruppmedlemmarna får lyfta fram de aspekter som de anser viktiga. Gruppdeltagare har möjligheten att lyfta fram sådant som moderatören inte kanske hade tänkt på (Billinger 2005 s.172). Men eftersom det med den ostrukturerade formen fanns risken att något viktigt som jag hade tänkt ta upp kunde bli osagt bland deltagarna, var den halvstrukturerade formen lämplig. Enligt Billinger får deltagarna

diskutera med varandra och de tillåts introducera nya ämnen, men moderatorn styr diskussionen vid behov och är beredd att gå in och styra då diskussionen pågår (2005 s.173). Samtalet bandades in och dessutom skrev jag anteckningar under diskussionen. Jacobsen (2007 s. 95) skriver om vad man ska ta i beaktande då man skriver anteckningar under en intervju. Man i förväg ska bestämma hur strukturerade anteckningar man ska föra och på vad fokuset ligger. Jag koncentrerade mig på att kort anteckna varje tema som finns i samtalsguiden.

Som stöd till diskussionstillfället gjorde jag en samtalsguide (Bilaga 4). Avsikten med en samtals- eller diskussionsguide är att styra mot de centrala frågeställningarna i forskningsprojektet (Billinger 2005 s.174). Denscombe (2009 s.239) anser att det är viktigt att introducera stimulus, med hjälp av en intervjuguide har moderatorn lätt att få i gång diskussionen. Frågorna i guiden baserade sig på frågeställningarna i examensarbetet. Frågorna var tydliga, enkla och inte för många. Det var viktigt att få fram deltagarnas erfarenheter ifall temat om pedagogisk dokumentation ska komma fram i frågorna/guiden. Samtalsguiden ska stimulera diskussionen åt rätt håll. Om man endast frågar om deltagarnas attityder och värderingar, kan deltagarna uppfatta att de förväntas något säga klokt och politiskt korrekt. De attityder och värderingar som deltagarna har, kommer fram då de delar med sig av sina erfarenheter angående ämnet (Billinger 2005 s.175). Det är min uppgift att lyfta fram det viktiga i respondenternas erfarenheter. I min samtalsguide valde jag två huvudteman och underteman som gav stöd till rubrikerna för huvudteman. Istället för huvudfrågor valde jag teman eftersom de inte skulle styra samtalen för mycket. Med tema finns det mera frihet för respondenterna och jag själv fastnar inte på enskilda frågor. Även om jag inte hade specifika frågor i samtalsguiden, lade jag upp en struktur som gick ut på planering, genomförande och utvärdering.

Med underteman eller underfrågorna ville jag få fram konkreta exempel som sedan kan tolkas som respondentens erfarenheter. Kvale (2009 s.146) skriver att guiden kan innehålla några ämnen som intervjun ska handla om, eller så kan guiden ha strukturerade frågor som ska vara i detaljerad ordning och tänkt ut med omsorg. Det är beroende på vilken sorts studie det är frågan om och hur fritt intervjuaren vill ha

intervjun. Jag ville att intervjun var halvstrukturerad, så att respondenterna inte kände press på att svara rätt eller politiskt korrekt.

När det är dags för diskussionstillfället presenteras intervjuguiden skriftligt eller muntligt för gruppdeltagarna. Fokusgruppen ska sitta vid ett bord och diskussionen bandas in. (Billinger 2005 s.175). Jag hade intervjuguiden i pappersform i två exemplar för att deltagarna kunde följa med och samtidigt få stimuli för temat. Respondenterna skriver också under ett informerat samtycke (bilaga 3). Det är en grundläggande förutsättning för informerat samtycke att respondenten frivilligt deltar i undersökningen eller studien och att respondenten är medveten om riskerna och möjligheterna som deltagandet innebär (Jacobsen 2007 s. 22). Även om respondenterna skriver under det informerade samtycket, är det viktigt att moderatoren presenterar sin studie, vad studien handlar om och varför den är viktig. Moderatoren ska också informera varför deltagarna har valts ut och vad materialet kommer att användas till. Deltagarna ska informeras om att samtalet bandas in och hur materialet ska hanteras efter att samtalet är över. Allt detta som förväntas av en moderator, gjorde jag för att följa de forskningsetiska principerna. Det ska finnas ett förtroende mellan alla deltagare, inklusive moderatoren. Ifall någon känner sig hotad eller obekvämt att säga sin mening i gruppen, finns det risken att det inte kommer fram verkliga erfarenheter eller uppfattningar. Förtroendet växer inom gruppen då det är ett öppet och tryggt klimat. Det är moderatorns uppgift att skapa ett sådant klimat och att alla känner sig till mods (Denscombe 2009 s.243). Det finns ingen garanti för att information som diskuteras inom gruppen hålls inom gruppen. Därför är det viktigt att det finns en ömsesidig tillit och att informationen behandlas konfidentiellt (Denscombe 2009 s.244).

Innan diskussionen frågade jag alla deltagare ifall tiden som var planerad är passande och jag strävade efter att det fanns utrymme för frågor ifall något var oklart för deltagarna. Efter diskussionen frågade jag om respondenterna har något att tillägga och hur de upplevde samtalet. Det är bra att fråga respondenterna hur de har upplevt diskussionen, detta kan vara till nytta med tanke på de kommande gruppsamtalen (Billinger 2005 s.176), vilket det för min del var.

Moderatorns roll beror på om fokusgruppen är strukturerad eller ostrukturerad. Moderatoren har ansvaret för att se till att det blir ett meningsbyte (Kvale 2009 s. 166). Jag var medveten och sa även till fokusgruppen att jag inte är expert på ämnet och att det är deltagarnas erfarenheter och kunskap som är huvudsaken i fokusgruppen. Enligt Jacobsen fungerar undersökaren eller moderatoren som en debattledare eller ordförande istället för en intervjuare (2007 s.94). Jag strävade efter att vara neutral, och flexibel under samtalen. Att ha samma moderator i alla grupper ökar forskningens reliabilitet och i min studie var det endast jag som var moderator.

3.3 Innehållsanalys

När data är insamlad är det dags för analyseringen. Rådata i min studie är fokusgruppintervjuerna, eller det som har sagts under gruppsamtalen och som bandades in. Först transkriberade jag alla samtalen ordagrant direkt efter intervjun eftersom intervjun då var klart i minnet och jag hade möjligheten att återminnas bättre. Enligt Jacobsen är denna form av rådata ett ideal för kvalitativ metod (2007 s.136). När transkriptionen eller rådata är färdig för analys gällde det att hitta en lämplig metod.

Innehållsanalys är en teknik eller metod för att systematiskt analysera dokument. Det är en metod som kan tillämpas på hurudan text som helst, oberoende om det är ljud, skrift eller bild, för att kvantifiera innehållet (Denscombe 2009 s.307). Med innehållsanalysen fick jag veta vad som är viktigt i en text när man mäter textens innehåll och hur ofta något förekommer och i vilken ordning. Jag fick också veta vilka värderingar som kommer fram i texten då man mäter positiva och negativa åsikter om ämnet eller ämnen i texten.

Först valde jag ett lämpligt textavsnitt, i min studie blev det de transkriberade intervjuerna. Sedan bröt jag texten ner i mindre bitar, enheter. Texten kan brytas ner till exempel enligt meningar eller innehåll, jag valde att plocka ut citat. Sedan utarbetade jag relevanta kategorier för att kunna analysera data, personalens erfarenheter och åsikter. Jacobsen kallar detta skede för kategorisering (2007 s.139). I detta skede ska det vara klart vilka ”nyckelord”, frågor eller kategorier som har med ämnet att göra. Jag valde att följa min struktur med mål eller syfte, genomförande och utvärdering. Den

första kategorin, *mål för pedagogisk dokumentation*, hade som underkategorier 'pedagogernas mål för pedagogisk dokumentation' och 'mål för barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation'. Den andra kategorin, genomförandet eller *pedagogernas uppfattning om pedagogisk dokumentation*, hade underkategorier på samma sätt: 'pedagogernas genomförande av pedagogisk dokumentation' och 'hur pedagogerna upplevde att barn är delaktiga i den pedagogiska dokumentationen'. Den tredje kategorin, *dokumentation i utvärderingen*, har också underkategorierna på samma sätt som de två första kategorierna; 'allmänt om pedagogisk dokumentation' och 'barnets delaktighet i dokumentationen'. Det är lättare att förhålla sig till en mindre del kategorier än en stor datamassa, därför är kategoriseringen viktig. Med kategoriseringen kan man också förenkla data som annars kunde tolkas som svår eller väldigt detaljerad. Jacobsen skriver att det är vanligt att använda intervjuguide som ett sätt att kategorisera i förhand (2007 s.140). Den fjärde kategorin är annat som jag anser att pedagogerna ville lyfta fram.

Efter att kategorierna är upplagda börjar enheternas kodning ihop med kategorierna. Det gäller att fylla kategorierna med innehåll, innehållet blir synligt med citat (Jacobsen 2007, 139). Sådana citat som har likadant innehåll hörde till samma kategori. Jacobsen rekommenderar att lägga upp kategorierna i en tabell där en spalt är kategorin och i en annan spalt lägger man citat som passar in i kategorin (2007 s.142). Jag valde att klippa och klistra elektroniskt i olika dokument för att sedan kunna få en helhetsbild av varje kategori skilt. När man ska jämföra kategorierna, ska man fundera på vissa frågor: vilka är de teman som tas upp av alla grupper? Vilka teman tas upp av vissa men inte alla och varför tar inte alla upp detta tema? Vilka teman tar endast en grupp upp och varför tar gruppen upp detta tema, vilket ingen annan gör? Det gäller att gå tillbaka till de data som finns och hitta de förklaringar och sedan plocka fram de uppfattningar som finns. Då kan man ifrågasätta varför det finns olika åsikter eller varför en grupp inte har ansett att något tema inte alls är viktigt? (Jacobsen 2007 s.144). De här frågorna reflekterade jag över samtidigt som jag kategoriserade.

När enheterna var i rätta kategorierna, lade jag märke till vilka teman eller enheter som oftast kom fram och hade mest betydelse för min studie innehållsmässigt. Sedan kan man analysera texten beroende på hur många gånger vissa enheter framkommer i texten,

sedan kan man försöka hitta samband varför en enhet förekommer ofta eller varför enheten förekommer så som den gör i texten (Denscombe 2009 s.307-309). I de sista skedena i innehållsanalysen jämförde jag samtalen och letade efter likheter och sådant som skiljer dem, sedan sökte förklaringar till möjliga skillnader med hjälp av teori och innehåll från citaten. Med analysen av resultatet fick jag en helhetsbild över vad som behövs eller ska finnas i handboken.

4 RESULTAT

I detta kapitel presenterar jag resultaten från fokusgruppsamtalen. Jag har kommit fram till de olika kategorierna med hjälp av de två teman och underrubriker som jag lagt upp i intervjuguiden (bilaga 4). Eftersom svaren i de två temans frågor ofta gick ihop, har jag lagt kategorierna enligt mål och syfte, genomförande, utvärdering och pedagogernas önskemål och tankar om handboken (se figur 3). Jag har valt att lyfta fram vissa citat för att ge goda exempel för de resultat jag fick från samtalen.

4.1 Mål för pedagogisk dokumentation

Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky anser att huvudmålet eller syftet med pedagogisk dokumentation är att se barnets utveckling och fånga barnets läroprocesser. Men pedagogerna har inte några konkreta mål för pedagogisk dokumentation i sig. Pedagogisk dokumentation är mest synligt i "plan för vård och fostran", föräldrasamtal och annan dokumentering som förväntas av pedagogerna. En del av respondenterna kände att det blir lättare att planera, förverkliga och utvärdera med hjälp av pedagogisk dokumentation. Dokumentation som sker tillsammans med föräldrarna används på föräldrasamtalen som ordnas en gång per verksamhetstermin, en till två gånger om året. Inom Stiftelsen Sedmigradsky använder man en egen blankett för föräldrasamtal. Skriva ner det som barnen berättar, till exempel sagor och lekens utveckling är några exempel på vad pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky anser att de använder som stöd och dokumentation. Pärmen, eller portfoliodokumenteringen har alla daghemmen på Stiftelsen Sedmigradsky, men de använder pärmen på olika sätt. En del av pedagogerna poängterade vikten med projekterat arbete med barnen, då

pedagogisk dokumentation spelar en central roll.

”Alltså... ja tänker också på de att hur man kan synliggöra denna barns process, lärande process. Med att man skriver ner deras egna åsikter och tankar, kanske före medan och efter man gör något projekt. På de sättet så får dom liksom också i efterhand läsa o kolla o man som pedagog kan kolla hur dom har utvecklats o de e roligt för föräldrar o se när man sätter upp de. De e de som ja tänker som... som främst, först och främst som pedagogisk dokumentation.”

Pedagogisk dokumentation är även någonting som kan utveckla verksamheten på daghem. Att hitta de starka sidorna som styr verksamheten, men även redogöra för det som inte har lyckats och hitta orsakerna till varför det inte har lyckats är viktigt enligt respondenterna. Respondenterna anser även att det är viktigt att utveckla sitt eget arbetssätt. Att kunna dela information inom arbetslaget är viktigt och det beror på enhetens storlek och arbetssätt som teamet är van vid. Ett mål med pedagogisk dokumentation är att smidigare dela informationen mellan pedagogerna.

Mål för att barnen ska vara delaktiga i den pedagogiska dokumentationen som sker är inte heller upplagda. Men det är viktigt för pedagogerna att barnen är delaktiga i verksamheten och att deras åsikter tas i beaktande. Speciellt i planeringen försöker pedagogerna tänka vad som är intressant för barnen och integrera det in i verksamheten och lärandet. Med portfoliodokumentering anser pedagogerna att barnen har mest utrymme att påverka och ta del av dokumenteringen. Några pedagoger ansåg att med hjälp av teckningar och portfolion kan barnen också få en inblick i det egna lärandet, då barnet kan jämföra sina teckningar som samlas under en längre tidsperiod.

Med de yngre barnen är det en utmaning att få dem delaktiga i den pedagogiska dokumentationen, det kräver extra lyhördhet av pedagogerna att fånga barnets tankesätt och intresse. Som ett mål för att främja barns delaktighet i den pedagogiska dokumentationen är att så fort som möjligt ta fasta på de intressen som barnet för tillfället har.

”Sen har ni nog också där me denna små denna tidsramen. Att man kan int alltid tänka sådär att 'vi gör de sen om två veckor.'”

4.2 Pedagogernas uppfattningar om pedagogisk dokumentation

Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky uppfattar pedagogisk dokumentation i många olika dimensioner. De exempel på dokumentation som kom upp på alla samtal var vecko- eller månadsbrev som skickas per e-post till föräldrarna, fotografering, användning av mapp eller portfolio, hur pedagogisk dokumentation annars syns i verksamheten och hur pedagogisk dokumentation skiljer då barnen är yngre (ett till tre år). Skillnaden mellan yngre och äldre barn var till exempel det att yngre barn inte har så utvecklat språk och att de äldre barnen ofta tar mera ansvar själv över sin portfolio.

Veckobrevet eller månadsbrevet lämpar sig för en del av pedagogerna, men en del känner att det inte passar deras avdelning och hellre använder ett häfte eller en kalender för planering och utvärdering. Den informationen som barn och familj får ut av veckobrevet är ett sätt att öka delaktigheten mellan daghemmet och hemmet.

Fotografering är något som pedagogerna helt tydligt är ivriga men osäkra på. Osäkerheten ligger i att pedagogerna inte alltid vet hur eller vad man kunde göra med alla bilder som de tar av barnen och verksamheten på daghemmet. Tidsbristen är också något som pedagogerna tar upp flere gånger. Enligt pedagogerna själva hänger det mest på ett fungerande arbetssätt eller att de kunde vara en ansvarsperson som sköter om att bilderna blir framkallade eller utskrivna i god tid. På enskilda enheter använder man en elektroniskram med USB-sticka där bilder byts och föräldrar och barn kan se på bilderna. På vårfesten har man på vissa daghem planerat att ha en visning av bilderna som har tagits under året och de barn som börjar förskolan får som ett minne en CD-skiva med bilderna. Eftersom man har tystnadsplikt på daghem ska det noggrant tänkas ut att bilderna inte delas ut till allmänheten och att det ska vara tillstånd av föräldrarna att man får ta bilder av barnet, detta kan också vara en sak som gör pedagogerna osäkra med att använda kameran som ett sätt att dokumentera.

”O vi har just suttit o diskutera om, om fotografier, att vi har fotografera mycke o vi har mycke bilder på datan, men att... vi har int kommi så långt att vi sku ha fått domdä fotona ännu liksom i barnens pärmar...”

Portfolio fungerar som metod som ett praktiskt sätt att utvärdera verksamheten. Pärmen eller mappen är lätt och konkret att visa åt föräldrarna på samtal och det är något som

barnen kan ta del av. Det som pedagogerna anser svårt är då barnet vill ta teckningar hem istället för att lägga dem i pärmen eller då barnet är så produktivt att alla teckningar omöjligen skulle rymmas i pärmen. Beroende på enheten och avdelning, har portfolion olika värde för barnen, föräldrarna och pedagogerna.

”Vi har lite olika. Dom äldsta har mappar o dedär... o de e... dom yngre e så produktiva att de e... ja tror vi sku ha ett arkiv med teckningar...”

Pedagogisk dokumentation med yngre barn kan vara en utmaning. Eftersom småbarn inte kan uttrycka sig verbalt ännu så bra, måste pedagogen hitta andra lösningar. Att skriva ner vad barnet har ritat är viktigt även för att föräldrarna kan ta del av barnets teckningar senare. Att fånga det som de yngre säger är viktigt och pedagogerna på några enheter har fångat detta genom att skriva ner barns samtal, som även kan låta lite roligt i de vuxnas öron, men som man senare kan dela med barnen när barnens förståelse ökar.

”Vi har haft en såndä vitsbok, då vi skrev upp roliga saker som barnen sa. O för att kunna tala om de för barnen o för att kunna läsa om de senare eller, eller tala med föräldrarna senare. Men de blir så intensivt, att man int allti liksom kommer sig för att allti skriva ner, eftersom de går mycke snabbare att tala. O där me barn o deras tanke.”

Tidsbrist och att arbetssätt för pedagogisk dokumentation saknas är två saker som alla respondenter tog upp i något skede av samtalen. Eftersom de inte ansåg att de hade något effektivt arbetssätt att till exempel jobba med fotografierna på, kände respondenterna att det var brist på tid. Ett traditionellt sätt att använda pedagogisk dokumentation är att observation, men pedagogerna talade om observation endast några gånger och det kom inte fram i varje samtal. Detta kan även bero på att pedagogerna känner att observering kan kräva mycket tid utan ett fungerande arbetssätt. Pedagogerna ansåg att det är mycket som de ser och hör, men hinner inte dela med den informationen sinsemellan inom arbetslaget. Två respondenter ansåg att då teamet har jobbat längre en längre tid med varandra utvecklas också arbetssättet, även med dokumentering.

”Vi anser att de e jätte viktigt men sen att hitta dendä tiden o liksom o... sen förstås också att ha gemensam linje lite att... alla förstås ger sin personliga andel i 'hur jag gör saker o ting' men att sen måst de ju finnas nå visst kanske som e ändå lite lika.”

Det som barnet främst själv får göra och bestämma över är sin mapp, eller portfolio. Det är beroende på enheten hur mycket pärmen eller mappen används eller har för betydelse. Mappen används mera av äldre barn, men på några enheter vill man att det från början läggs teckningar och annat i mappen då barnet börjar på daghemmet.

Pedagogerna strävar efter att alltid skriva ner datum, namn och ifall barnet berättar något om vad hon eller han har ritat, till exempel vad bilden föreställer, skriver man det också på teckningen. Pedagogerna berättar att portfoliodokumentering inte är så bra som den kunde vara, eftersom man kunde ta mera bilder av det som barnen skapar. Barnets delaktighet ökar också i och med att de får själva välja vilka bilder de lägger i mappen och ifall de vill ta hem en teckning är det okej. Då pedagogerna väljer något tema för verksamheten utgår man från barnets intressen och arbetar kring det. Barnets intressen kommer fram genom spontana intervjutillfällen och observationer som pedagogen gör i gruppen. Allt som barnet producerar är svårt att dokumentera eftersom en del är tredimensionellt. Pedagogerna har tänkt att man kunde lösa problemet genom att ta bilder och lägga i mappen, men detta blir ofta ogjort på grund av tidsbrist. Besök och annan dokumentation som barnen har deltagit i strävar pedagogerna efter att inkludera i portfolien.

För att barn ska kunna vara delaktiga i daghemmet och dokumentationen har även föräldrarna en viktig roll. Pedagogerna anser att det som barnen tillverkar och tar hem sedan är på föräldrarnas ansvar att spara eller arkivera på något sätt. Fotografier som barnen får hem på CD-skiva och gruppafotot är något som hela familjen kan prata om hemma. Samarbetet mellan familjen och daghemmet blir mera synligt med dokumentationen som finns på daghemmet. Barnen får hämta leksaker och material hemifrån, detta kan också öka en känsla av samhörighet, lika så att se det enskilda barnets behov och stöda dessa behov enligt möjlighet.

”... ja hjälpte en pojke, han som int kunde prata så mycke, så ja gjorde en såndä pärm o liksom ja limmade bilder av honom. Att ja fota o liksom... ja fota liksom såna saker som va viktiga för honom. Så ja tyckte de va en såndä lyckad... och han kunde själv när han tittade på bilder så han förstod genast va de e frågan om liksom på de sättet. Han va me i dedär att... att... han kunde på sitt sätt säga att ’Joo de här e va ja har gjort o de här e de som ha vari viktigt för mig’.”

Barnets delaktighet i verksamheten syns i de idéer som de har. Men i dokumentationen är barnen inte medvetet delaktiga. Samlärande syns också då barnen gör saker tillsammans, via lek och annan verksamhet. Pedagogerna på de olika daghemmen hade alla olika teman på gång, en del helt inspirerat av barnen och en del planerat från vuxenhåll, men som ändå har ryckt barnen med. Några respondenter ville lyfta fram att barns kreativitet ska komma från barnen själva, genom att ge materialet åt barnen och låta barnen själva skapa, utan att pedagogen ger direkta order om vad som ska göras och

hur. Barns idéer ska beaktas och utvecklas tillsammans med pedagogerna. Leken och verksamheten ska tilltala barnen och utgå från barnens intressen. Att filma med videokamera känns ännu främmande för pedagogerna. På ett daghem har de haft ett projekt där barnen och en utomstående gjorde en film. Med yngre barn har pedagogerna strävat efter att barnen får rita och beskriva själva. För att få barnen delaktiga i pedagogiska dokumentationen ansåg en del av respondenterna att barnen borde informeras och uttrycka åt barnen vad pedagogisk dokumentation är. Bilder är ett bra redskap för barnen att få uppmärksamhet och igång diskussioner sinsemellan och tillsammans med pedagogen. Att skapa bilder är väldigt långt frivilligt för barnen, men enligt en del respondenter måste pedagogen uppmuntra extra mycket för att barnet ska rita åtminstone någon gång.

”... Ibland har vi lyckas me såna tycker ja, dendä ankdammen va nog ett, o de blev till alltmöjligt. De kom liksom ancor i jumppan o de liksom... vi måla ankorna i dammen o vi fota dom o liksom då känner man ju att 'aah nu har vi liksom gjort nånting som faktiskt barnena ville o vi fick in de i mycke i vår verksamhet'.”

4.3 Pedagogisk dokumentation i utvärderingen

Det är viktigt att planera, men också att utvärdera verksamheten. Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky har två gånger om året planeringsdag, då personalen går igenom verksamheten som har varit. Som stöd för utvärderingen använder pedagogerna planeringen i en kalender eller motsvarande där det står nerskrivet vad som har gjorts. Med planeringskalendern kan pedagogerna ha koll över vad som har varit bra och vad som kunde fortsättas med, men även det som inte har varit lyckat i verksamheten. Enligt pedagogerna är utvärdering något som ofta blir ogjort, eftersom det inte alltid finns tid eller rum för det. Utvärdering sker tillsammans med arbetsteamet. Informationsbyte och tillfällen för utvärdering beror mycket på enheten. För mindre enheter sker utvärdering spontant hela tiden, medan det i större enheter måste vara nerskrivet för att alla pedagoger har chansen att få information som berör barnen och verksamheten. Dokumenterad utvärdering hjälper pedagogerna att planera verksamheten för kommande verksamhetsår, för att det ska kännas för pedagogerna att de inte gör samma saker som nödvändigtvis inte har fungerat bra enligt tidigare utvärdering. Respondenterna ansåg att grovplaneringen är till för att vara flexibel och ett hjälpmedel för pedagogerna att se åt vilket håll ett visst projekt gick eller hur verksamheten har gått

vidare.

Med utvärderingen vill pedagogerna säkra att barnen är nöjda och att verksamheten har gett någonting åt barnen. Som redan nämndes har föräldrarna en viktig roll i barns delaktighet på daghemmet, även i utvärderingen, eftersom barn kan känna sig trygga att hemma berätta hur något har varit på daghemmet. Stiftelsen Sedmigradsky har en egen sblankett för föräldrasamtal på vilket det även finns delar som barnen kan vara delaktiga i. Föräldrasamtalen brukar barnen inte delta i, speciellt inte yngre barn. Portfolion är också ett verktyg för utvärdering då barn själva kan utvärdera sin utveckling efter en längre period. Att barn har ritat och skapat är viktigt för föräldrarna. Respondenterna påpekade att vuxna ska ta detta i beaktande eftersom vuxnas hjälp syns i de arbeten som barnen förväntas ha gjort. Vardaglig utvärdering sker mest spontant mellan pedagoger, barn och familjen. Barns delaktighet i utvärderingen är mest spontant. Delaktigheten kommer fram antingen då det utvärderas i samlingar eller då barnen är i grupp, spontant då det finns tillfälle eller så ibland kan barnen till exempel rita eller återberätta något efter en verksamhetsstund eller ett besök. Pedagogerna menar också att utvärdering med barn måste ske direkt eller så snart som möjligt och låta barnen reflektera över det som barnet har varit med om eller gjort själv.

” o så kommer de ju förstås från föräldrarna dendä responsen, att ’ nu pratar dom hemma om de här o de här’ liksom att ’ de här verkar dom bli lite skrämde för’ eller nå sånhänt att de har hänt nånting... Så de kommer ju liksom via föräldrarna också dendä responsen va föräldrarna, eller va barnen vill göra eller tycker om. [...]o de tycker ja också e jätte viktigt att de kommer fram där hemma. ”

” o de kan också va ett sätt att liksom att barn att[...]om man tänker på sociala emotionella färdigheter att barn, dom lär sig o liksom... lite titta inåt liksom o fundera hur ja e som ett barn o i gruppen o allt sånt där o vi har ju haft en såndä ganska bra system med stjärnor att barnen har fått själv avgöra att hur har dom suttit vid matborde att... har dom suttit som dom tycker att dom sku få en stjärna.”

4.4 Konkulsioner och önskemål

Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky var väldigt positivt inställda till pedagogisk dokumentation, även om de ansåg att det tar tid att hitta ett fungerande arbetssätt för pedagogisk dokumentation. För pedagogerna är pedagogisk dokumentation ett viktigt ämne och inom arbetslaget borde det finnas tid utsatt för att diskutera detta tillsammans. Det är dock viktigt att komma ihåg att som pedagog förhålla sig etiskt på rätt sätt. Pedagogerna har tystnadsplikt och det ska respekteras. Att fråga om tillstånd av

föräldrarna då barnen ska filmas eller fotograferas är viktigt att komma ihåg, men dessutom ska man inte glömma att fråga barnet själv. Man kan inte tvinga någon att bli intervjuad eller filmad. Då man observerar eller dokumenterar ska ordvalen vara uttänkta för att inte såra någon. Man ska vara aktsam vad man visar åt föräldrarna eftersom det alltid finns en makt hos den som observerar och dokumenterar.

Pedagogisk dokumentation skulle fungera som ett hjälpmedel för minnet då det är dags att utvärdera, men även för planering. Pedagogisk dokumentation kan användas på så många olika sätt, därför kunde det vara viktigt att pedagogerna också tillsammans bestämmer hur de just på sitt daghem vill dra nytta av pedagogisk dokumentation. Intressen för pedagogisk dokumentation måste ändå komma från dem som använder det. Med intresse kommer viljan att göra och prova på det, sedan när man provar ökar förståelsen och efter en tid kan pedagogisk dokumentation vara nyttigt och rutinmässigt, därefter blir det roligt att ha hittat ett sådant arbetssätt.

” sänthant sku nog behövas nog mera också att hinna sitta ner o fundera tillsammans o fundera hu man kommer på bra lösningar också.”

” Liksom, inte bara de att ' gör ' utan jag sku mera vilja fördjupa mig med dendä meningen med de. För att nä människor förstår varför, om jag själv förstår att varför. För att om nån kommer o säger att ' du Ska göra ' då (···) då··· vet du··· utan man måst förstå va de e fö mening, fö då vill man genast göra de. Så liksom me dom här andra sakerna, att nä du ser va de e, när du börjar tycka de e roligt o dokumentera då du ser att va e dendä grejen, att va roligt när de går dedä projekte, när du ser hu dom utvecklas, då blir de roligt o göra de.”

Tabell 1 kategorisering enligt tema och rubrik. Underrubrikerna enligt innehållet.

	Mål och syfte	Genomförande	Utvärdering	Annat
Pedagogisk dokumentation enligt pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky	Barns utveckling Barns läroprocesser Planering av verksamheten Informationsdelning mellan pedagogerna	Månads/veckobrev Portfolio Fotografering/bilder Projekt tänkande Tidsbrist Behov av arbetssätt	gemensam utvärdering -spontan utvärdering -tidsbrist	-intressant och viktigt ämne -etiska aspekter (tystnadsplikt och lov att fotografera) -verktyg för minnet

Barns delaktighet i pedagogisk dokumentation	Lyhördhet för barnets intressen Samarbete med föräldrarna Leva i nuet med barnets intressen	Barnens idéer Samarbete med familjen (leksaker och material hemifrån) Skapande i all form Barnets behov Barnets ålder tas i beaktande	-portfolion som stöd -barnens respons -föräldrarnas respons	tid att reflektera -hitta eget arbetssätt (personligen och med arbetslaget)
--	---	---	---	--

5 ANALYS AV RESULTATEN

Jag kommer i detta kapitel att förknippa teori med de resultat som jag har kommit fram. För att få svar på mina frågeställningar *Vad betyder pedagogisk dokumentation och hur kan det tillämpas på Stiftelsen Sedmigradskys daghem och hur kan barn vara delaktiga i den pedagogiska dokumentationen?*

Hur kan erfarenheterna hos pedagogerna vid Stiftelsen Sedmigradsky bidra i handboken, både då det gäller pedagogisk dokumentation och barns delaktighet i den pedagogiska dokumentationen? har jag först analyserat vad respondenterna har resonerat kring pedagogisk dokumentation på sina daghem, sedan har jag analyserat de underkategorier där barns delaktighet i pedagogisk dokumentation kommer fram och till sist har jag analyserat det som respondenterna allmänt tog upp under samtalen och som kan förknippas med teori kring pedagogisk dokumentation och barnets delaktighet i dokumentationen.

5.1 Pedagogernas resonemang kring pedagogisk dokumentation på daghem

Som Lenz Taguchi (1997 s.12) säger, använder respondenterna också pedagogisk dokumentation för att utvärdera och vid behov av förändringar i verksamheten dra nytta av dokumentationen för att se vad som pågår nu och hur kunde man få saker och ting och fungera bättre ifall en verksamhetsstund till exempel inte lyckats. Dessutom vill pedagogerna skriva ner det som de upplever att de har verkligen lyckats med. Verksamheten ska vara synlig för många olika parter. Med hjälp av dokumentering i olika former kan föräldrar, organisationsledare, barnen och pedagoger ta tillvara vad som sker på daghemmet och hur barnet utvecklas, vilket enligt respondenterna är ett huvudmål med pedagogisk dokumentation. Plan för vård och fostran, föräldrasamtal och annan dokumentering är de synligaste sätten att dokumentera. I Styrdokumentet, främst *Grunderna för planen för småbarnsfostran* ska pedagogerna utgå från en helhet som tar hänsyn till barnets tillväxt, utveckling och inläring. Då är det viktigt att man har arbetssätt som med pedagogiska metoder, speciellt forskning inom småbarnsfostran ökar kvaliteten av vård och fostran på daghemmet (Stakes 2005 s.16). Här kommer det fram att respondenternas attityder för dokumentering är bunden till sådan dokumentering som ska göras på daghem, pedagogernas erfarenheter för pedagogisk dokumentation var traditionella.

Informationen inom teamet beror på enhetens storlek och arbetssätt som teamet är van vid. Ett mål för pedagogisk dokumentation var att smidigare dela informationen mellan pedagogerna. Detta kan tolkas som Pramling Samuelsson och Sheridan (2006 s.124-128) menar att reflektion och utvärdering tillåter pedagogerna att ta fasta på verksamhetens pedagogiska kvalitet. Men reflektion och utvärdering kan pedagogerna utveckla verksamheten eller kontrollera att kvaliteten är bra och hålls som sådan fortsättningsvis.

Hur arbetar pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky med pedagogisk dokumentation? Respondenterna lyfte fram vecko- eller månadsbreven som samtidigt fungerar som planering, utvärdering och ett sätt att få föräldrarna delaktiga och informerade om verksamheten. Respondenterna använder veckobrevet som ett sätt för planering och utvärdering, men vissa av respondenterna ansåg att deras avdelning hellre använder ett

häfte eller kalender för planering och utvärdering. Detta kan förknippas med Pramling Samuelssons och Sheridans förslag om att dokumentera och skriva dagbok eller göra en portfolie. När man ständigt reflekterar över det man har skrivit i sin dagbok och det som man upplevt kan man märka att ens tankesätt är annorlunda än tidigare eller att man hittar lösningar som tidigare inte funnits. Med en dagbok har pedagogen möjlighet att föra en dialog med sig själv men i ett häfte eller kalender på avdelningen kan hela teamet reflektera både tillsammans och för sig själv (2006 s.126). Lenz Taguchi poängterar hur nyttigt det är för ett arbetslag att reflektera tillsammans, eftersom alla ser på saker på olika sätt och därmed får man variation i de observationer eller utvärderingar ett arbetslag gör (1998 s.15). Även om bara en pedagog har gjort en observation, kan arbetslaget, men även föräldrarna och barnen dela med sig på sin syn av det material som förväntas reflekteras. I vissa enheter kan informationen och utvärderingen vara konstant och spontan, medan det i andra enheter måste det finnas planerad tid och rum för detta.

Dokumentering med kamera är något som respondenterna är intresserade av, men känner att de inte gör något med de material som de samlat på sig. Enligt Bjervås (2011 s. 56) är det viktigt att pedagogen koncentrerar sig på innehållet och/eller processen. Användning av mapp eller portfolio ger under en längre tidsperiod en inblick i barnets läroprocesser, men också hur barnets uppfattning om omvärlden har förändrats (Pramling Samuelsson och Sheridan 2006 s.127). Portfolio fungerar som ett praktiskt sätt att utvärdera verksamheten. När det är föräldrasamtal är portfolion ett bra redskap för att stöda diskussionen och visa konkret vad barnen har gjort och vad daghemmets verksamhet går ut på. Beroende på enheten och avdelning, har portfolion olika värde för barnen, föräldrarna och pedagogerna och respondenterna önskade att de hade mera tid eller ett arbetssätt för att arbeta med portfolion, så att den skulle vara betydelsefull för barnen men också för pedagogerna.

Tidsbrist och att arbetssätt för pedagogisk dokumentation saknas är två saker som pedagogerna tog upp i något skede av samtalen. Eftersom de inte ansåg att de hade något effektivt arbetssätt att till exempel jobba på med fotografierna kände de att det var brist på tid. Ett traditionellt sätt att använda pedagogisk dokumentation är att observera, men pedagogerna nämnde inte observation många gånger, eller att de skulle göra

skriftliga observationer som rutin eller vana. Detta kan även bero på att pedagogerna känner att observering kan kräva mycket tid ifall man inte har ett fungerande arbetssätt.

Med yngre barn är det viktigt att även deras åsikter tas i beaktande. Pedagogerna på alla Sedmigradskys daghem har fångat detta genom att skriva ner barns samtal eller teckningar, som även kan låta lite roliga i vuxna öron, men som man senare kan dela med barnen när de växer och ökar deras förståelse.

5.2 Barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation

Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky har inte lagt upp några specifika mål för barnets delaktighet i pedagogiska dokumentationen. I resultatredovisningen kommer det fram att det är viktigt för pedagogerna att barnen är delaktiga i verksamheten och att deras åsikter tas i beaktande. Speciellt i planeringen försöker pedagogerna tänka på vad som är intressant för barnet och integrera det in i verksamheten och lärandet. Med de yngre barnen är det en utmaning att få dem delaktiga i den pedagogiska dokumentationen eftersom barnen inte har ett utvecklat språk, det kräver extra lyhördhet av pedagogerna att fånga barnets tankesätt och intressen för just den stunden. Därför har pedagogerna lagt upp som ett mål för att främja barns delaktighet att ta fasta på de intressen som barnet brinner för. Lek är en naturlig och en väldigt viktig del av barnets kamratkultur. För att barnet ska lära av varandra måste man vara delaktiga i olika kontexter och sammanhang med andra barn (Williams 2006 s.31-32). Respondenterna berättade också att de strävar efter att skapa sådana kontexter och stöda barns lek genom att ge tillräckligt med utrymme och tid för leken. Då pedagogerna väljer något tema för verksamheten utgår man från barnets intressen och arbetar kring det. Barnets intressen kommer fram genom spontana intervjutillfällen och observationer som pedagogen gör i gruppen. Respondenterna brukar inte ha enskilda intervjuer med barnen. På StiftelsenSedmigradskys egen blankett för föräldrasamtal finns det en del, där barnen är delaktiga och de blir egentligen intervjuade av sina föräldrar hemma.

Genomförandet av barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation syns i portfoliodokumentationen. Det är det som barnen har mest självbestämmande rätt i då det gäller pedagogisk dokumentation. Mappen används mera av äldre barn, men på några enheter vill man redan från början lägga till teckningar och annat i mappen då

barnet börjar på daghemmet. Respondenterna berättade dock att de ofta själv lägger barns teckningar i mappen eller ifall de har varit på en utflykt lägger de den i mappen. En respondent menade att barnen oftare själv borde ha tillgång till mappen. När barn producerar bilder eller annat skrivs namnet, datumet och barnets beskrivning av pedagogen ner på bilden. Enligt respondenterna blir portfolion bristande, eftersom det inte går att lägga in allt tredimensionellt eller stora produktioner som barn skapar i pärmen, om man inte tar en bild på det. En del bilder kommer aldrig i pärmen eftersom barnet genast vill ta hem dem. Men eftersom man även vill vara lyhörd och respektera barnets önskan i den frågan, får barnet naturligtvis ta hem bilden.

Barns delaktighet i utvärderingen är mest spontana frågor som ställs antingen i samlingar eller då barnen är i grupp, spontant då det finns tillfälle eller så ibland kan barnen till exempel rita eller återberätta något efter en verksamhetsstund eller ett besök. Pedagogerna menar också att utvärdering med barn måste ske direkt eller så snart som möjligt och låta barnen reflektera över det som barnet har varit med om eller gjort själv. Familjens respons är också viktig för det är också en utvärdering.

Tidsbristen är också något som pedagogerna tar upp flera gånger i olika skeden av samtalen och resultatredovisningen. Wehner-Godée skriver om videoobservationer och hur det kan ta lång tid att klippa och redigera en observation. Det samma kan då man organiserar bilder eller barns portfolio. Enligt respondenterna kan det bero på att det inte finns ett fungerande arbetssätt. En lösning som respondenterna kom på under samtalet var att ha en ansvarsperson som sköter om att bilderna blir framkallade, utskrivna eller sorterade i filer på datorn. Andra lösningar som respondenterna har gjort för att göra något med de bilder som de tagit, material som de har samlat, var att använda en ram med USB-sticka där bilder byts och föräldrar och barn kan se på bilderna. På vårfesten hade vissa enheter planerat att ha en visning av bilder av bilderna som har tagits under året och de barn som börjar förskolan får som ett minne en CD-skiva med bilderna.

5.3 Respondenternas allmänna åsikt om handboken

Pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky var väldigt positivt inställda till pedagogisk dokumentation, även om de ansåg att det tar tid att hitta ett fungerande arbetssätt för pedagogisk dokumentation. För pedagogerna är pedagogisk dokumentation ett viktigt

ämne och inom arbetslaget borde det finnas tid utsatt för att diskutera detta tillsammans. Pedagogisk dokumentation skulle fungera som ett hjälpmedel för minnet då det är dags att utvärdera, men även för planering. Pedagogisk dokumentation kan användas på så många olika sätt, därför kunde det vara viktigt att pedagogerna också tillsammans bestämmer hur de just på sitt daghem vill dra nytta av pedagogisk dokumentation. Intressen för pedagogisk dokumentation måste ändå komma från dem som använder det. Med intresse kommer viljan att göra och prova på det, sedan när man provar ökar förståelsen och efter en tid kan pedagogisk dokumentation vara nyttigt och finnas i rutinerna.

Jag har kommit fram till följande konklusioner då det gäller pedagogisk dokumentation:

- Enligt pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky har det inte lagts upp några konkreta mål för barns delaktighet i pedagogisk dokumentation.
- Pedagogerna anser att temat är viktigt men kräver tid och fungerande arbetssätt. Med hjälp av gemensamma ramar för pedagogisk dokumentation och ett hållbart arbetslag kunde dokumentationen utvecklas mera.
- Utvärderingen sker oftast spontant, men nedskrivna planering hjälper pedagogerna då verksamheten ska utvärderas.
- Portfolio och bilddokumentering är två sätt då pedagogerna upplever att barnen kan känna sig delaktiga.

6 PRESENTATION AV HANDBOKEN

Handbokens (Bilaga 5) syfte är att vara praktisk och informativ för pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky. Eftersom respondenterna ofta poängterade tidsbristen, har jag strävat till att hålla handboken kort och enkel. Först har jag presenterat mig och min studie som jag har gjort om pedagogisk dokumentation. Jag ansåg att det vore viktigt att lyfta fram de olika sätten att dokumentera, därför har jag plockat från mitt examensarbete väsentliga delar. Handboken har inte samma krav som en vetenskaplig text, därför har jag beslutit att ta bort källhänvisningarna för att hålla textens nivå på ett enkelt och lätt läst plan. I slutet av handboken har jag gjort en lista på litteratur som är väsentlig för temat. Jag har också lagt till internetkällor som kan ge information och vara inspirerande för pedagogerna. Till exempel en inspelad föreläsning av Ylva

Télégin var väldigt inspirerande och kan ge bra idéer för daghemmets pedagogiska verksamhet.

I den empiriska delen spelar mål/syfte, genomförande och utvärdering en väsentlig roll för att jag skulle kunna få en grovstruktur för samtalen och analyseringen. I handboken syns syfte och mål i form av den information som presenteras om pedagogisk dokumentation och barns delaktighet i dokumentation, varifrån pedagogerna själv kan fundera vad de vill fokusera på och lägga upp som mål. Genomförandet kan speglas till inspirationskällorna, "anhållan om lov att fotografera barn..."-blanketten och diskussionsunderlaget för arbetslaget. Diskussionsunderlaget svarar på pedagogernas önskan om att ha tid för att tala om temat, eftersom det blir lättare att komma igång med hjälp av underlaget till exempel på ett husmöte. Underlaget kan alltså också tänkas användas som utvärdering.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

7.1 Resultatdiskussion

Syftet med examensarbetet och handboken var att utveckla ett praktiskt underlag för pedagogisk dokumentation. Mina frågeställningar; *Vad betyder pedagogisk dokumentation och hur kan det tillämpas på Stiftelsen Sedmigradskys daghem och hur kan barn vara delaktiga i den pedagogiska dokumentationen?* och *Hur kan erfarenheterna hos pedagogerna vid Stiftelsen Sedmigradsky bidra i handboken, både då det gäller pedagogisk dokumentation och barns delaktighet i den pedagogiska dokumentationen?* anser jag att jag har fått svar på med hjälp av den teori som jag har läst. Genom fokusgruppsamtalen har jag fått ta del av pedagogernas erfarenheter om pedagogisk dokumentation. Under hela skrivprocessen har jag fått balansera mellan barns delaktighet som blir synligt *med* pedagogisk dokumentation och hur barn kan vara delaktiga *i* dokumentationen. Denna skillnad hade pedagogerna också kanske svårt att skilja på under samtalen men för att göra det mera tydligt i handboken gjorde jag två bilder för att tydliggöra skillnaden (figur 2 och figur3). Frågorna i intervjuguiden fungerade bra men speciellt det andra temat, barns delaktighet i dokumentationen, kunde jag ha förklarat tydligare eftersom respondenterna ofta talade allmänt om barns

delaktighet. Den halvstrukturerade intervjuguiden hade passlig mängd frågor. Men svaren gick ibland på varandra och det blev upprepning och utmanande att få respondenterna att komma tillbaka till samma ämne ur en annan vinkel. Ifall jag skulle göra om samma samtal, skulle jag säkert ha inlett diskussionen om syfte och mål både om pedagogisk dokumentation allmänt och sedan om barns delaktighet i dokumentationen. Fokusgruppintervjun passade som metod utmärkt för min studie, eftersom respondenterna fick stöd och idéer av varandra under intervjun. Under och efter intervjun märkte jag att mitt mål uppnåts, det vill säga att väcka tankar hos pedagogerna på stiftelsen om pedagogisk dokumentation.

Barns delaktighet ur pedagogens perspektiv ansåg jag som en viktig infallsvinkel, eftersom det är pedagogens uppgift att få barnet delaktigt på grund av den maktbalansen som vuxna har i förhållande till barn. Jag ville också göra någonting konkret och praktiskt och därför kändes utvecklande av en handbok naturligt då jag fick förslaget av min handledare. Stiftelsen Sedmigradsky var intresserad av ett samarbete och jag har fått stöd från stiftelsen under hela processen.

7.2 **Reliabilitet, validitet och metod**

För att handboken inte ska verka påhittad, skall min egen studie och naturligtvis annan vetenskaplig forskning stöda slutresultatet. Eftersom mitt syfte och frågeställning har fått svar från den teori jag har lyft fram och de svar och erfarenheter som pedagogerna på Stiftelsen Sedmigradsky delade med sig anser jag att min studie har hög validitet. En studie eller forskning med samma syfte och frågeställning kunde ha gjorts med individuell intervju eller med frågeformulär. Jag anser att det kunde ha blivit snävare resultat eftersom pedagogerna ofta fick idéer av varandra. Eftersom fokusgrupperna var en per enhet kunde varje daghem skilt för sig få något ut av handboken. Jag konstaterade att en enda ”rätt” handbok för pedagogisk dokumentation på alla daghem inte fungerar. Generaliserbarhet betyder att forskningen kan anpassas och användas i motsvarande förhållanden. Det tror jag att man kan göra med mitt arbete, pedagogisk dokumentation används till exempel i skolvärlden.

En forskning ska vara trovärdig och pålitlig och det blir den då forskningen har genomförts på ett sätt som väcker förtroende (Jacobsen 2007 s.13). Detta gör min studie då den uppfyller ovannämnda kvalitetskriterier det vill säga att det finns hög reliabilitet och validitet. Daghemmen och antalet pedagoger i fokusgruppintervjuerna har varit olika och hälften av grupperna kände mig från förut. Detta har kunnat påverka studiens reliabilitet, de grupper som jag kände från förut kunde fördjupa sig lättare i själva temat, medan de två grupperna som inte kände mig från tidigare presenterade mera grundligare sin verksamhet men kom även till temat under diskussionen. De bekanta grupperna hade kanske lättare att komma igång, men samtidigt var det svårt för mig att vara neutral under intervjuerna.

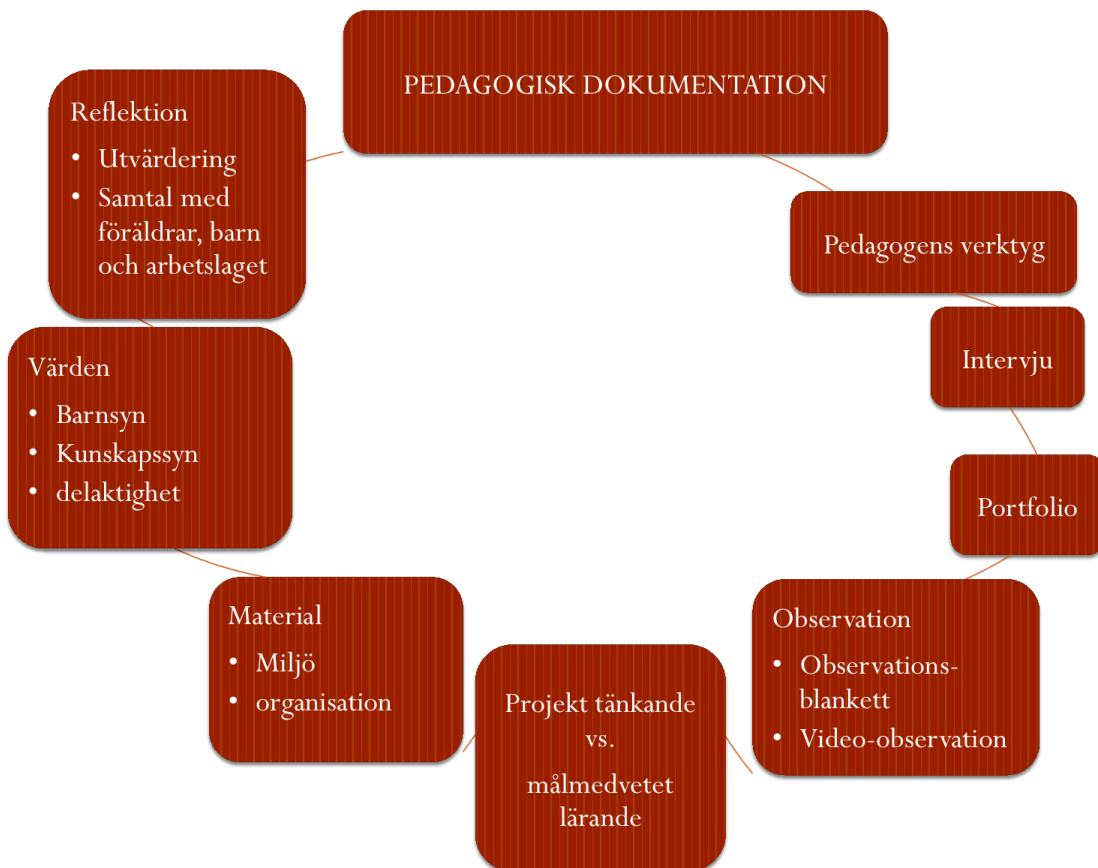
Transkribering, kategorisering och analysering var det som tog mest tid och som jag själv anser att jag kunde ha lagt mycket mera tid på för att finslipa. Det kändes som om jag inte fick det rätta greppet då jag försökte få fram de olika skeden av pedagogisk dokumentering barns delaktighet. Orsaken till den känslan beror på att planering, genomförandet och utvärdering inte syns direkt i handboken utan jag har försökt att integrera det i handboken via information om pedagogisk dokumentation och förslag för diskussion bland pedagogerna. Jag kunde ha lyft fram mål, genomförande och utvärdering bättre i även i handboken.

7.3 Arbetslivsrelevans

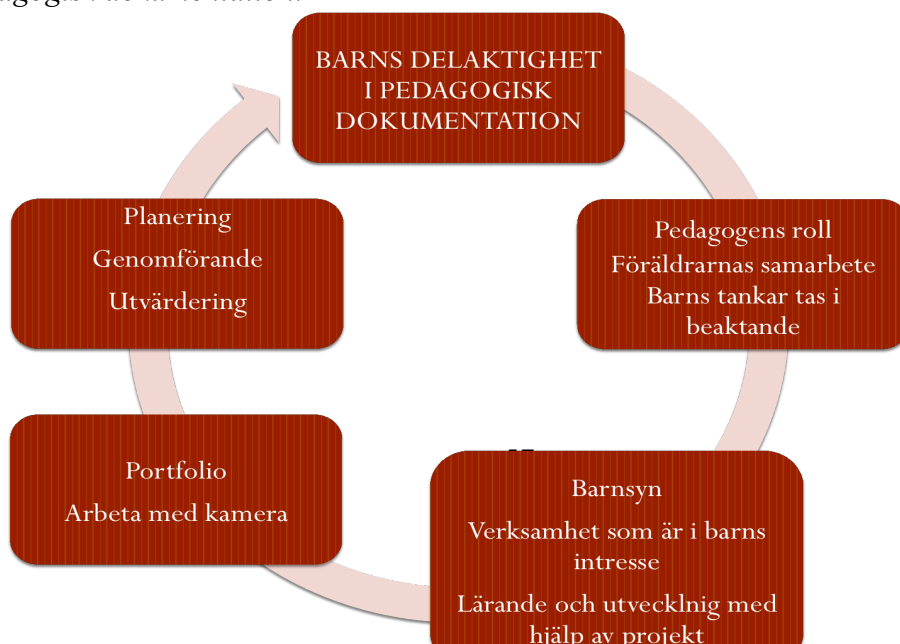
Att sammanställa produkten, själva handboken var mest givande, eftersom jag vet att produkten verkligen kan vara till nytta. Jag strävade efter att handboken skulle vara både sakligt och lättläst. Sist i handboken sammanställde jag även inspirationskällor som jag har stött på under processen. Handboken kan ge pedagogerna konkret information samt skapa diskussion gällande pedagogisk dokumentation. Med dokumentationen kan de följa med och göra barnets läroprocesser synligare men också få barnen delaktiga i dokumentationen för att stöda dessa läroprocesser. Pedagogerna kan utveckla sitt eget arbetssätt och verksamheten med hjälp av pedagogisk dokumentation.

Det finns många förslag på vad man kunde fortsätta forska mera om gällande detta tema, till exempel kunde en synvinkel vara föräldrarnas delaktighet i dokumentationen. Man kunde även fokusera på olika delar som ingår i pedagogisk dokumentation (se figur 2), till exempel observering, portfoliodokumentering, intervjuande av barn eller hur utvärdering kunde bli bättre med hjälp av dokumentation.

Figur 2. En överblick av pedagogisk dokumentation som stöd till ett diskussionsunderlag för pedagogerna.

Figur 3. En sammanfattning och överblick av barns delaktighet i pedagogisk dokumentation. Kan integreras med figur 2, eftersom barns delaktighet är en del av pedagogisk dokumentation.

KÄLLOR

Billinger, Kajsa. 2005, *Fokusgrupper – en datainsamlingsmetod*. I: Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina, red. *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur, 426 s.

Bjervås, Lise-Lotte. 2011. *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan En diskursanalys*. Akademisk avhandling i pedagogik vid Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Göteborg. 269 s.

Denscombe, Martyn. 2009 *Forskningshandboken – för småsakliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur. 445 s.

Doverborg, Elisabet och Pramling Samuelsson, Ingrid. 2000. *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer*. Liber 88 s.

Finlex *Lag om barndagvård* (19.1.1973/36) tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=daghem%2A#a18.5.1990-451> hämtad: 14.5.2013

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: studentlitteratur, 316 s.

Johansson, Eva. 2003 *Möten för lärande: Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan, 2:ra reviderade upplagan* (Myndigheten för skolutveckling, 2005) tillgänglig:http://www.skolverket.se/omskolverket/publicerat/visaenskildpublition?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1830 hämtad 18.2.2013

- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. 2009, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2 uppl., Lund: Studentlitteratur, 370 s.
- Lenz Taguchi, Hillevi. 1998. *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm, HSL Förlag, 83 s.
- Nyberg, Rainer. 1999. *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Vasa: Edutime. 199 s.
- Piaget, Jean. 2008. *Barnets själsliga utveckling*. 2 upplagan. Nordstedts Akademiska Förlag. 174s.
- Pramling Samuelsson, Ingrid och Asplund Carlsson, Maj. 2003. *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Liber. 239 s.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Lindahl, Marita. 1999. *Att förstå det lilla barnets värld med videons hjälp*. Liber. 127 s.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2003. *Delaktighet som värdering och pedagogik* Pedagogisk Forskning i Sverige 2003 årg 8 nr 1–2 s 70–84 issn 1401-6788
tillgänglig: <http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/pramsher.pdf> Hämtad 18.2.2013
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2006. *Lärandets grogrund*. Andra upplagan Studentlitteratur. 152 s.
- Stiftelsen Sedmigradsky, tillgänglig <http://www.sedmigradsky.fi/> hämtad 13.5.2013
- Stakes 2005 *Grunderna för planen för småbarnsfostran* tillgänglig: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/2e130087-8320-4be7-b07d-218aa17e6873> Hämtad 13.5.2013
- UNICEF *barnkonventionen* tillgänglig: <http://www.unicef.fi/barnkonventionen> Hämtad 23.5.2013
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina. 2003. *Toiminnallinen opinäytetyö*. Tammi. 168 s.
- Vygotskij, Lev S. 1995. *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Daidalos. 111s.

Wehner-Godée, Christina. 2000. *Att fånga lärandet Pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*, Stockholm, Liber. 120 s.

Williams, Pia. 2006. *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*, Stockholm, Liber. 108 s.

Änggård, Eva. 2006. *Barn skapar bilder i förskolan*. Lund: studentlitteratur. 197 s.

BILAGOR

Bilaga 1

Forskningslov/Anhållan om att intervjua personal inom Stiftelsen Sedmigradsky

Stiftelsen Sedmigradsky/ Verksamhetschef Gun Sandberg-Wallin

Jag heter Emma Sandberg och jag studerar vid Arcada Nylands Svenska Yrkeshögskola inom det sociala området. Jag anhåller om lov att skriva mitt examensarbete till Stiftelsen Sedmigradsky. Examensarbetet handlar om barns delaktighet i pedagogisk dokumentation, som är ett verktyg för personalen.

Syftet med mitt arbete är att utveckla ett underlag för en praktisk handlingsplan för pedagogisk dokumentation. I handlingsplanen är barnen delaktiga i pedagogiska dokumentationen. Metoden och arbetsmomenten jag använder är kvalitativ tema samtal, analysen ska jag använda mig av innehållsanalys.

Jag kommer att ha gruppsamtal med personal som jobbar med barnen i daghemmen. Samtalen görs i grupper med 2-4 personer per daghem, enligt resurser. Efter samtalen sammanfattar jag genom att göra en innehållsanalys och gör upp handlingsplanen. Handlingsplanen kommer att innehålla tankar, exempel och idéer för pedagogisk dokumentation på basis av personalens samverkan och den teori som förknippas med personalens erfarenheter.

Intervjuerna bandas in med bandspelare. Jag önskar att föreståndarna söker de frivilliga inom personalen, som sedan får underteckna ett informerat samtycke. Jag, föreståndarna och respondenterna kommer överens om en tid då jag besöker daghemmen och har samtal med grupperna, under april månaden. Det är frivilligt att delta och respondenterna hålls anonyma, om man inte vill svara på någon enskild fråga respekteras detta. Jag intervjuar och skriver mitt examensarbete under våren 2013. Jag strävar till att bli färdig innan sommaren 2013.

Min handledare är Carina Kiukas. Hon är anträffbar via e-post (carina.kiukas@arcada.fi).

Med vänliga hälsningar,

Emma Sandberg

e-post: emma.sandberg@arcada.fi

Telefon: XXX XXXXXXXX

Bilaga 2

Bästa föreståndare och personal på Sedmigradsky Stiftelsen

Jag, Emma Sandberg, är studerande vid Arcada inom det sociala området. Jag håller på att skriva mitt examensarbete och temat för arbetet är *pedagogisk dokumentation* och *barns delaktighet*. Syftet med mitt arbete är att utveckla ett underlag för en praktisk handlingsplan för pedagogisk dokumentation. I handlingsplanen är barnen deltagare i pedagogiska dokumentationen. För att nå syftet spelar Sedmigradsky stiftelsens personal och er samverkan en viktig roll.

Utgående från min studie kommer jag att sammanfatta resultaten till en handlingsplan för pedagogisk dokumentation. Som handledare för arbetet fungerar Carina Kiukas. Jag har fått tillstånd till att intervjua Sedmigradsky stiftelsens personal av Gun Sandberg-Wallin.

För att genomföra min forskning behöver jag frivilliga som ställer upp för gruppsamtal, ett samtal per daghem med 2-3 personer. Beräknade tiden för gruppsamtalen är maximalt en timme. Samtalen kommer att bandas in på bandspelare och samtalen kommer att ske på daghemmen, när vi har kommit överens om en passlig tid. All information kommer att behandlas konfidentiellt och personalen kommer att vara anonyma. Man måste inte svara på enskilda frågor om man inte vill. Jag skickar som bilaga ett informerat samtycke, som jag ber att varje deltagare skriver under.

Med vänliga hälsningar

Emma Sandberg

Bilaga 3

Informerat samtycke

Jag samtycker härmed att delta i Emma Sandbergs undersökning. Jag är informerad om att syftet med undersökningen är att undersöka hur mina erfarenheter och tankar kring pedagogisk dokumentation på daghem och barns delaktighet i pedagogiska dokumentationen kan användas i en handlingsplan för pedagogisk dokumentation på Sedmigradsky stiftelsens daghem.

Jag är medveten om att deltagandet i gruppsamtalet är frivilligt och att jag därför får neka för att ställa upp och kan när som helst backa ut. Jag godkänner att gruppsamtalet bandas in och att de uppgifter som kommer fram får användas i undersökningen. Jag är medveten om att ingen deltagande kan identifieras personligen i undersökningsresultatet.

Jag ställer upp i gruppsamtalet _____

Ort och datum _____

Namn _____

Bilaga 4

Intervjuguide – underlag för gruppsamtal med personalen på Sedmigradsky stiftelsen.

Syftet med mitt arbete är att utveckla ett underlag för en praktisk handlingsplan för pedagogisk dokumentation. I handlingsplanen är barnen delaktiga i pedagogiska dokumentationen. Grundstenarna i handlingsplanen är personalens samverkan och tankar kring pedagogisk dokumentation och barns delaktighet. Jag har valt ut några teman till samtalet. Som stöd har jag lagt några frågor för att lägga upp en struktur.

TEMA 1

Pedagogisk dokumentation som ett verktyg i daghemmet

Syfte/mål med pedagogisk dokumentation? Exempel på syfte/mål

Hur använder ni pedagogisk dokumentation? Exempel på genomförandet

Vad gör ni med materialet? Exempel på reflektion/utvärdering

TEMA 2

Barns delaktighet i pedagogisk dokumentation

Barnens roll när mål/syfte till pedagogisk dokumentation läggs upp?

Barnens roll när pedagogisk dokumentations genomförs?

Hur deltar barn i reflektionerna eller utvärderingen av pedagogisk dokumentationen?

Önskemål eller tankar kring pedagogisk dokumentation då handlingsplanen förverkligas? Annat?

”VI SER OCH HÖR MYCKET”

Erfarenheter och utveckling av pedagogisk dokumentation
där barnet kan vara delaktigt

Emma Sandberg våren 2013

Hej!

Jag heter Emma Sandberg och jag skrev mitt examensarbete om pedagogisk dokumentation och hur barn kan vara delaktiga i den pedagogiska

dokumentationen på daghem. Som en slutprodukt har jag sammanställt en handbok för er pedagoger på Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl. Syftet med examensarbetet var att göra en praktisk handbok för pedagogisk dokumentation och att barnen kan vara delaktiga i dokumentationen. Med hjälp av fokusgruppsamtal med pedagoger från varje daghem har jag fått en inblick i hur ni arbetar med dokumentation. Det har varit väldigt intressant att få höra allt ni gör, eftersom daghemmen är så olika.

Idén för detta tema fick jag från Göteborg våren 2012 där jag gjorde min fördjupade praktik på två olika förskolor och dessutom avklarade några kurser på Göteborgs Universitet. På förskolorna i Göteborg var pedagogerna väldigt insatta i temat och det inspirerade mig också. Det kan kännas tidskrävande att lära sig något nytt och hitta ett nytt arbetssätt, men därför har jag vinklat arbetet så, att barnen blir delaktiga i dokumentationen. Därmed anser jag personligen att det längre inte är något som kräver tid, utan en del av verksamheten som man gör tillsammans med barnen! Ju mer barnen får göra själva, desto mera lär de sig och dessutom får ni garanterat en inblick i barnets tankevärld.

I denna handbok har jag kort sammanfatta vad pedagogisk dokumentation är, vad barns delaktighet i pedagogisk dokumentation kan vara, en liten diskussionsinledning med en tankekarta som ni i ert arbetslag kunde diskutera när ni får chansen. Jag har också gjort ett exempel på "Anhållan om lov för att fotografera eller filma barn på daghemmet i syfte för pedagogisk dokumentation" som föräldrarna kan skriva under, eftersom det är viktigt att fråga föräldrarna lov om innan man börjar filma eller fotografera barnen. Till sist har jag sammanställt en lista med olika källor och idéer som kan vara inspirerande då man arbetar med pedagogisk dokumentation.

Jag vill ännu tacka alla er som har medverkat i mitt examensarbete genom att delta i mina fokusgruppsamtal. Jag hoppas att det här lilla informationspaketet väcker tankar och inspirerar er!

Innehåll

Pedagogisk dokumentation på daghem.....	67
Pedagogens uppgift.....	68
Olika sätt att dokumentera	69

Att diskutera och fundera tillsammans med arbetskamraterna... ..	72
Barns delaktighet i pedagogisk dokumentation.....	72
Anhållan om lov för att fotografera eller filma barn på daghemmet i syfte för pedagogisk dokumentation.....	74
Inspiration.....	74

Pedagogisk dokumentation på daghem

Det är inget konkret verktyg, som man kan gripa tag i, men som pedagog kan man ha nytta av pedagogisk dokumentation i flera olika sammanhang. Pedagogisk dokumentation kan användas då något i verksamheten på daghemmet ska förändras, eller då pedagogen utvecklar sitt arbetssätt, eller när man vill se barnet med färsk ögon. Hitta barnets starka sidor, vad

barn kan, tänker, hur barn lär sig och vad det enskilda barnet ännu behöver öva sig på. Pedagogisk dokumentation är en utgångspunkt för reflektion.

Pedagogisk dokumentation är lyssnandets värdefullaste instrument, men också de andra sinnen ska användas för att skapa en ännu betydelsefullare dokumentation. Med pedagogisk dokumentation vill man fånga lärprocessen eller lära sig något av det som dokumenteras. När man dokumenterar gör man den pedagogiska praktiken synlig för alla som ska tänkas se den: barn, föräldrar pedagoger och andra som har inflytande på barns välmående på daghem.

Pedagogisk dokumentation kan också vara ett hjälpmedel då daghemsverksamheten ska utvärderas. Då reflektion och utvärdering har utförts kan man ta fasta på verksamhetens pedagogiska kvalitet och antingen utveckla den, eller kontrollera att kvaliteten fortsätter vara bra. Dokumentationen kan vara ett kommunikationsstöd både för barnen och mellan personal och familj. Att ha konkreta exempel och dokumentation som stöd är en fördel med pedagogisk dokumentation.

Pedagogisk dokumentation är ett annorlunda sätt att berätta om barnen och de olika sätten på vilka barnen kan lära sig, barns handlingar och hur barn tar intryck av andra människor och sin miljö. Det är också ett hjälpmedel eller verktyg med vilket den pedagogiska verksamheten i daghemmet kan utvärderas och förändras genom observation och dokumentation.

Pedagogens uppgift

Wehner-Godée (2000) uppmuntrar att pröva sig fram; man kan inte veta innan man har provat och ofta är det så att de ambitioner och förväntningar vi själva har lagt upp för oss överträffar vårt förstånd. Pedagogen ska förstå att det tar tid att komma till en möjlig nivå och att det tar tid att hitta de dokumentationsmetoder som passar ens eget sätt att lära och få

ett fungerande sammanhang. Men lär man sig bra metoder och hittar en teknik som fungerar kan man få mycket mera ut av dokumentationen.

Ett arbetslag arbetar och reflekterar tillsammans med dokumentationen och alla i arbetslaget kan se en dokumentation på olika sätt. En observation eller dokumentation är aldrig objektiv, utan alltid är subjektiv och därför behövs det flera ögon och öron för reflektion.

Pedagogens roll i lyckad pedagogisk dokumentation är att vara en medforskare, medarrangör, regissör, materialansvarig, modell och vän. Det finns många roller att ha på samma gång och som pedagog gäller det att ha en fingerkänsla av att känna när det är som barnen behöver hjälp och stöd i lärandet, när man ska ta ett steg bakåt och låta barnen leda lärandet eller leken framåt.

Olika sätt att dokumentera

Pedagogisk dokumentation kan ske på många olika sätt. Det traditionella sättet är att observera och för hand skriva ner eller fylla i en observationsblankett. Det måste inte vara väl formulerat och man ska inte börja med något för stort och det är naturligt att observerandet kan kännas ovanligt. Därför rekommenderar Wehner-Godée att observera en leksituation eller ett enskilt barn som gör något, till exempel formar med lera eller ritar något. Det viktigaste är att pedagogen hinner anteckna något under observationen, eller genast efter. Om man försöker fånga för mycket på en gång tappar man fokus. En och samma observation eller dokumentation kan användas i olika sammanhang, genom att "leta efter" med annan fokus. Barn och vuxna ser ofta bildskapande på olika sätt. När barn ritar, ritar de ofta en människa eller ett objekt på allmän nivå, medan vuxna

ofta erbjuder ett motiv eller att barn ska rita en händelse, till exempel ett besök någonstans, för att barnen ska bearbeta en erfarenhet eller händelse som de har varit med om eller för att barnen ska lära sig något. Vissa teckningar eller något som barnen skapar har i sig ingen större betydelse, utan produkten kan vara viktigare för en lek. Medan andra teckningar kan hamna i sopkorgen eftersom barnet inte är nöjd med resultatet eller för att processen av att tillverka till exempel bilden har varit mer betydelsefull. Man vill ju att barnet skapar individuella bilder och att kreativiteten inom barnet kommer fram av sig själv så som Vygotskij förespråkar. Men det finns sällan rum för barnet på daghem att skapa utan att ett annat barn skulle se vad barnet gör och kanske ta idéer från det. Därför är det viktigt att komma ihåg samlärandets betydelse och hur gemenskap på daghemmet föds, genom att ha gemensamma saker. Tillsammans kan barnen skapa något vidare eftersom de fungerar tillsammans i grupp.

Ett sätt att verkligen fånga barns tankar, intressen och utveckling är genom barns alster. Allt som barn producerar, texter, målningar, ritningar och annat, kan öppna nya världar för både barnet och pedagogen.

Eftersom tekniken har gått framåt med stormsteg från den tiden då observationer började bli vanliga på daghem, är det idag betydligt lättare att ta fotografier eller filma med hjälp av digital kamera eller videokamera. Dessutom är apparaterna mycket billigare i dagens läge än förut och man kan själv skriva ut eller beställa foton istället för att framkalla dyra bilder. När man filmar barn har man möjlighet att observera utan att se ner och anteckna samtidigt. I jämförelse med det traditionella sättet att observera har man möjligheten att se videoobservationen om och om igen, medan en traditionell observation aldrig mera kan ses på nytt så som den var.

När man ska fotografera en process ska man tänka att någonting automatiskt lämnas bort eftersom kameran inte kan få med allt på samma

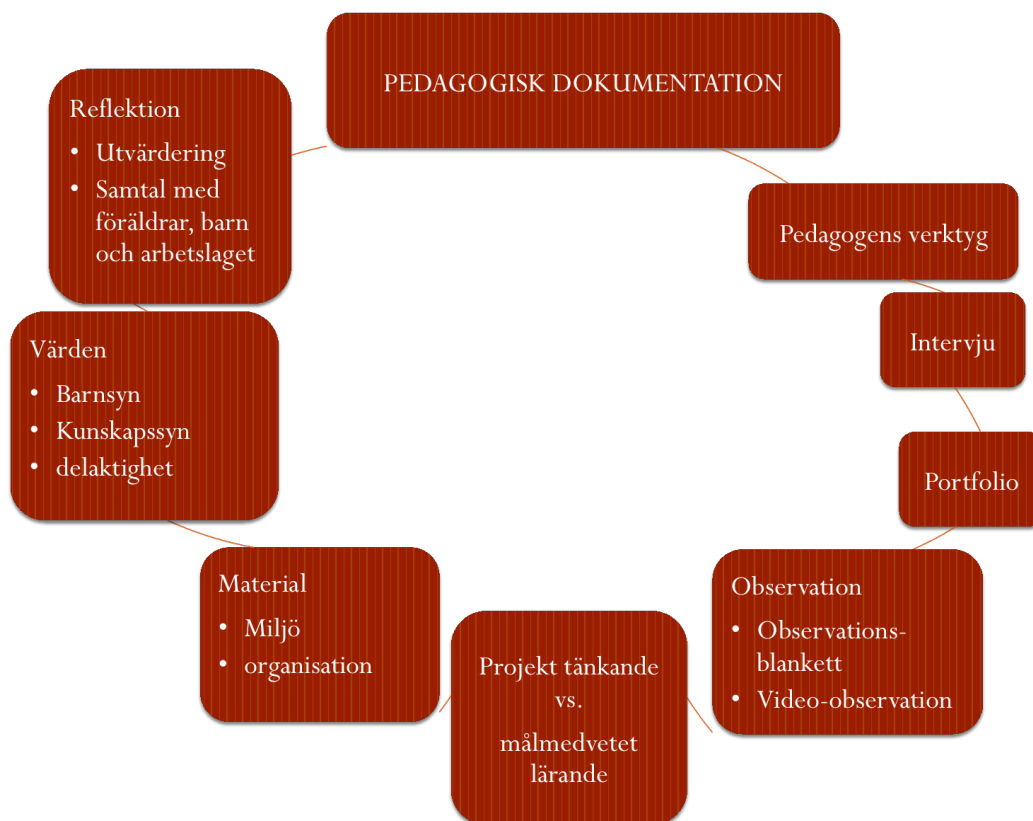
bild. Det är nästan omöjligt att fånga både det som händer på bilden och barnens uttryck på samma gång, det gäller att fånga de problem som uppstår, behandling av idéer och vad som förändras under processens gång. Man får inte hela processen på en bild, därför kan man ta bildserier och senare plocka ut de bilder som har fångat det väsentliga. Portfolio är ett utmärkt sätt att samla alla barns alster på ett ställe. Då kan man lätt följa upp barnets utveckling, och när man ska utvärdera verksamheten är portfolion ett direkt resultat. I portfolion kan man på ett systematiskt sätt samla in till exempel det enskilda barnets skrivande och bildframställning. Portfolion följer barnet hela tiden från år till år och när hon eller han ska börja skolan kan man se hur barnets uppfattning om omvärlden har utvecklats.

Foton kan vara ett bra sätt att ordna och lägga upp som väggdokumentation för att barnen, föräldrarna och pedagogerna har möjlighet att delta i. När nytt material ska få plats kan bilderna sparas i ett album. Dokumentationen används till att återspegla vad barnen har gjort och lärt sig, vilket vidareutvecklar barnens förmågor. I ett exempel använder pedagoger bilderna även vid sagoläsning och de vill tydligt återkoppla dokumentationen tillbaka till barnen. Man kan använda bilder och återberättande även med småbarn i åldern ett till två år. Man kan även fånga mycket mer med hjälp av videoobservationer. Speciellt småbarns agerande och sätt att samspela med andra kan bli synligt på ett helt annat sätt.

Att intervjua barn är också ett sätt att göra pedagogisk dokumentation. Med intervju kan pedagogen få ett grepp om barnets egen värld, hur barnet tänker och därefter utveckla verksamheten så att den möter barnets värld. Som tidigare redan nämnts, är motiven för att intervjua eller för pedagogisk dokumentera ett sätt att bättre förstå barns tankevärld men också för att utveckla sitt eget arbetssätt ur en pedagogisk synvinkel. Eftersom

kommunikation och samspel har en stor roll i hela daghems-verksamheten, är intervjun en viktig del av kommunikationen.

Att diskutera och fundera tillsammans med arbetskamraterna...

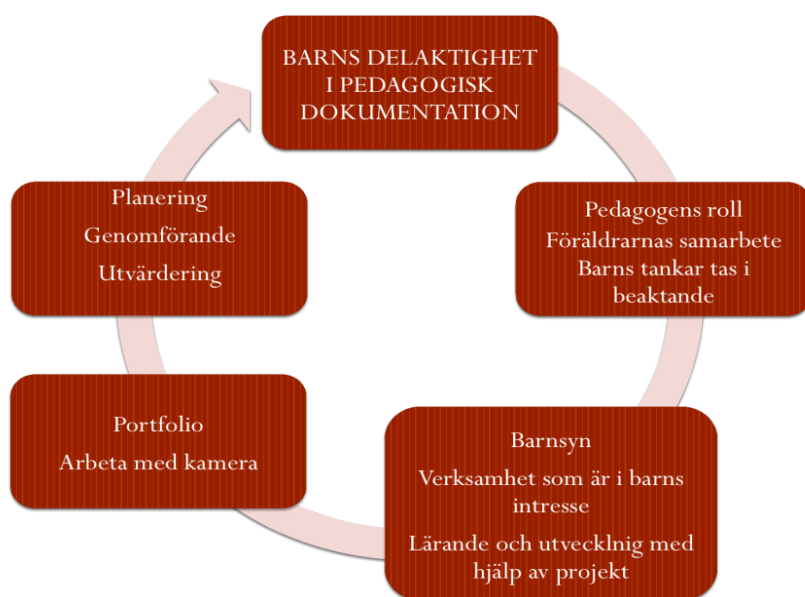
Med den här bilden kan ni diskutera hur Ni i ert arbetslag tänker kring pedagogisk dokumentation. Man behöver inte ta med allt i det egna arbetet, utan det gäller att hitta det egna sättet att arbeta på. T.ex. vill vi arbeta just med videoobservationer? Är vår kunskapssyn mera målmedvetet lärande, d.v.s. att vi har ett mål som vi vill att barnen ska lära sig eller jobbar vi mera med projekt-tänkande, då vi vet ungefär att vi vill att barnen ska lära sig något men vi har inte färdiga svar, utan vi forskar och lär oss tillsammans med barnen?

Barnets delaktighet i pedagogisk dokumentation

Hur kunde man få barn mera delaktiga i den pedagogiska dokumentationen? Då pedagogerna själva är säkra och vågar använda sig av dokumentering, känns det tryggt att barnen är delaktiga i det också.

För att en pedagog ska ha ett pedagogiskt synsätt i sitt arbete, måste hon eller han ha klart för sig hur hon eller han tänker kring barns lärande och sin egen syn på barn. Pedagogens resonemang kring sin syn om kunskap och barn kan ändra med tiden, den formas av erfarenheter och ju mera man tänker och diskuterar om sin syn om barn och kunskap, desto klarare bild får man och detta gör ens eget sätt att arbeta tydligare och klarare. Man vet vad man gör och varför man gör som man gör. Delaktighet på daghem betyder att barnet känner sig som en del av en gemenskap. En lyckad delaktighet betyder att barnets åsikt hörs och tas i beaktande.

Ett tätt samarbete med föräldrarna ökar också delaktigheten inom daghemmet. Att vara delaktig betyder inte att ett litet barn ska fatta besluten själv, utan att man blir sedd och hörd ökar barnets delaktighet. Föräldrarna har huvudansvaret för barnets uppväxt medan daghemmet fungerar som en kompletterande funktion. Föräldrarna ska vara delaktiga i verksamheten på det sättet att man tar del av dokumentationen som finns och dessutom tar del av utvärderingen. För att föräldrarna ska kunna ta del av utvärderingen måste de vara medvetna om den pedagogiska verksamheten och dess innehåll.

Anhållan om lov för att fotografera eller filma barn på daghemmet i syfte för pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation används på daghem:

Som hjälpmedel då daghemsverksamheten ska utvärderas.

Ta fasta på verksamhetens pedagogiska kvalitet.

Som ett kommunikationsstöd både för barnen, mellan personal och familj.

För att få konkreta exempel och dokumentation som stöd i samtal.

För pedagogen att utveckla sitt eget arbetssätt.

Risken för att kränka någons integritet uppstår då man använder videokamera och kamera. Vissa barn vill inte bli filmade och det ska respekteras. De som arbetar på daghem har tystnadsplikt och det betyder att information om barn och familj inte får spridas. Detta gäller även bilder på barn. När man har föräldrarnas tillstånd är det säkert att ta bilder på barn och verksamheten, men man måste ändå vara aktsam med hur man använder materialet. Till exempel att lägga bilderna på internet kan ha sina risker. Därför meddelas föräldrarna skilt ifall bilderna läggs upp på internet.

Mitt barn får filmas i syfte för pedagogisk dokumentation

Ja ___ Nej ___

Mitt barn får fotograferas i syfte för pedagogisk dokumentation

Ja ___ Nej ___

Bilder som mitt barn syns på får även skickas till andra föräldrar, t.ex. bilder där mitt barn är med andra barn. Ja___ Nej___

Barnets namn

Förälderns/föräldrarnas namn

INSPIRATION:

Litteratur:

Lenz Taguchi, Hillevi. 1998. *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm, HSL Förlag, 83 s.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Lindahl, Marita. 1999. *Att förstå det lilla barnets värld-med videons hjälp.* Liber. 127 s.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2006. *Lärandets grogrund.* Andra upplagan Studentlitteratur. 152 s. KAPITEL 14:Dokumentation-utvärdering-uppföljning

Wehner-Godée, Christina. 2000. *Att fånga lärandet Pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier,* Stockholm, Liber. 120 s.

Änggård, Eva. 2006. *Barn skapar bilder i förskolan.* Lund: studentlitteratur.197 s.

Föreläsningar tillgängliga på internet:

Pedagogisk dokumentation att lyssna med alla sinnen. Ylva Telégin, Skarpnäck (film 50 min)

<http://urplay.se/Produkter/170500URSamtidenSebarnetiforskolanPedagogiskdokumentation>

Varför pedagogisk dokumentation, humlan och fjärilen

Pedagogisk dokumentation, litteraturseminarium, Almås skolan den 7/9 2011.

Presentationen är gjord i PuppetPals.

http://www.youtube.com/watch?v=RUSUIKf_UnA

Pedagogisk dokumentation med iPad (film 20 min)

Hur kan barnen bli mer delaktiga i sin egen och verksamhetens dokumentation?

Charlotte Dufvenius Förskolan Gamla Åkeredsskolan Västra

Göteborg <http://www.youtube.com/watch?v=sX5UgmER3Xk>

Pedagogisk dokumentation i sociala medier

http://www.youtube.com/watch?v=q_ujnwUiP_4

Pedagogisk dokumentation dokumentationsmatriser (PP/Pdf)

http://www.ufn.gu.se/samverkan/vara_verktyg/Pedagogisk_dokumentation/

Annat som kunde göra barnen delaktiga i den pedagogiska dokumentationen:

Trygghetsbok: barnet tar kameran från daghemmet med hem och tar bilder på sådant som är viktig för henne eller honom. På daghemmet klipps och klistras bilderna till en bok, som barnet har tillgång när som helst.

Film eller teater: Barnen skriver eget manus, planerar och övar pjäsen eller bandar in berättelsen. Bjud in barn och föräldrar! Kom ihåg att dokumentera (spara manuset, ta bilder av filmningen osv...)

Barnen utvärderar: t.ex. med olika färger, glada/ledsna ansikten, tumme upp/mitten/ner.

Något som man kunde göra inom stiftelsen är att starta en diskussionsgrupp på intranätet, där alla från de olika daghemmen kunde dela med sig bra idéer eller tankar kring pedagogisk dokumentation eller t.ex. frågor ifall det känns att man inte vet hur man ska gå till väga med bilder man har tagit.

Ha möten med barnen: välj en ordförande, sekreterare (barnet kan rita ifall det är jobbigt att skriva). Följ ett mötesprotokoll. Mötet kan handla om vårfesten, julpyssel, ett besök någonstans, matsedeln, vad som helst! Det för med sig en helt ny betydelse för husmöten!